

Arkeol. Os. 102/5.7.1993

OULUN YLIOPISTO
Historian laitos

RAATTE

***Saloisten Tervakankaan rautakautisen
kalmiston tutkimus 1992***

Tutkimusraportti
Aulis Forss, Jaana Itäpalo
ja Eero Jarva
Oulu, kesäkuu 1993

ARKISTOTIEDOT:

Kaupunki: Raahе

Kylä: Piehinki

Tila: 9:65

Omistaja: Raahen kaupunki

Peruskartta: 2441 07 Ketunperä

Koordinaatit: x= 7166,22; y= 2521,24; z= n. 20 m m.p.y.

Kiintopiste: Maakivi kalmistoalueen eteläosassa, A126,5/B64/Z 20,26 m m.p.y.

Löydöt:

1990: 26060:1-30.

1991: 27104:1-19.

1992: 27203:1-27.

Tarkastukset:

P. Purhosen tarkastusraportti 21.1.1976. Museovirasto, esihistorian toimisto, topografinen arkisto.

Tutkimuskirjallisuus:

A. Forss, J. Itäpalo ja E. Jarva, SaloistenTervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1990 (Arkeologian tutkimusraportti 2). Oulu 1990.

A. Forss, J. Itäpalo ja E. Jarva, Saloisten Tervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1991. Tutkimusraportti, museovirasto, esihistorian toimisto, topografinen arkisto.

A. Forss, J. Itäpalo ja E. Jarva, SaloistenTervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1992. Tutkimusraportti, museovirasto, esihistorian toimisto, topografinen arkisto.

A. Forss ja E. Jarva, "Raahen seudun varhaishistoria Saloisten Tervakankaan löytöjen valossa", Suomen varhaishistoria I (Studia Historica Septentrionalia. Rovaniemi 1992).

S. Hicks, "Tervakangas, results of pollen analysis", Suomen varhaishistoria (Studia Historica Septentrionalia. Rovaniemi 1992).

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
KALMISTOALUE	
<i>Röykkiö 4</i>	2
<i>Röykkiö 5</i>	3
<i>Röykkiö 6</i>	5
KOE 11	6
KUOPAT	7
YHTEENVETO	8
LÖYTÖLUETTELO	9
LUETTELO KUVITUKSESTA	1 2
BIBLIOGRAFIA	1 3
KARTAT	1 - 1 1
KUVAT	1 - 9

JOHDANTO

Raahen Piehingin Tervakankaalla (*kartta 1*) suoritettiin syyskesällä 1992 rautakautisen kalmiston jatkotutkimuksia jatkona vuosien 1990-1991 kaivauksille. Kalmiston haudoista oli tähän mennessä löydetty pronssi- ja rautaesineitä, asbesti- ja ns. Morbyn tyyppin keramiikkaa sekä kvartsi- ja kiviesineistöä.¹ Kalmiston lähistöllä sijaitsevasta suosta otetusta siitepölynäytteestä on tunnistettu ainakin rukiin ja mahdollisesti myös ohran pölyjä, jotka voidaan liittää kalmiston aikaiseen asutukseen.² Kalmiston laajuutta ja siitepölynäytteen osoittamia merkkejä viljelyksestä voidaan pitää osoituksena asutuksen kiinteydestä ja ehkä myös paikan suhteellisen pitkäaikaisesta käytöstä. Myös vuoden 1991 tutkimuksissa havaittu ns. kaksoismaannos kankaan eteläpuolelle avatuissa koekaivannoissa ja tutkimusalueelta löydetty kaksi jauhinkiveksi tulkittua löytöä voisivat olla merkkejä paikalla asumisesta. Tämän vuoden tutkimuksissa katsottiin tarpeelliseksi jatkaa asuinpaikan etsimistä röykkiöiden tutkimisen lisäksi.

Maankohoamisen perusteella voidaan arvioida, että kohde on ollut rantasidonomainen ja asumiseen parhaiten soveltuva 17,5-12,5 metrin muinaisrantavaiheissa 1.-5. vuosisadalla jKr.³ Siitepölynäytteen perusteella ensimmäiset merkit ihmisen toiminnasta voisivat liittyä jo vanhempaan roomalaiskauteen, sitten tulisi viljan viljelyä sisältänyt vaihe, kestäen noin 600-luvulle asti, jonka jälkeen asutuksessa olisi tapahtunut katkos.⁴ Haudoista löytyneet pronssi- ja rautaesineet näyttäisivät ensisijaisesti viittaavan nuoremmalle roomalaiselle rautakaudelle aikaan noin 200-400 jKr.

Aikaisempien vuosien tutkimuksissa kalmiston röykkiöistä on tutkittu kolme. Nyt tutkittiin myös kolme röykkiötä (*kartta 2*). Asuinpaikan etsimisessä kaivaus rajoitettiin kalmistoalueen vieressä olevan vanhan sorakuopan reunalle. Kankaan kaakkoon laskevalta rinteellä oli jo aiemmin havaittu kuoppamuodostelmia. Nyt niistä tutkittiin ja dokumentoitiin yksi tarkemmin maakairan avulla. Samalla testattiin mahdollisuutta tutkia esihistoriallisia jäänteitä ilman varsinaisia kaivaustoimenpiteitä.

Röykkiöiden analysoinnissa ja dokumentoinnissa on sovellettu edellisten vuosien tapaan väljästi Harrisin luomaa metodista mallia, jossa stratigrafiassa erotetaan perinteisten kerrostuminen lisäksi rakenteita ja niiden osia sekä ennen kaikkea erilaisten kaivantojen leikkauspintoja, joita kaikkia nimitetään *stratigrafisiksi yksiköiksi* (= sy).⁵ Röykkiöt on pyritty purkamaan mahdollisuuksien mukaan rakenteiden mukaisesti ja rakenteet dokumentoimaan sitä mukaa taso- ja profiilipiirroksiin.⁶ Röykkiöiden ja

¹ Ks. tarkemmin tutkimushistoriasta ja löydöistä: A. Forss ja E. Jarva, "Raahen seudun varhaishistoria Saloisten Tervakankaan löytöjen valossa", *Suomen varhaishistoria* (Studia Historica Septentrionalia. 1992), A. Forss, J. Itäpalo ja E. Jarva, "Saloisten Tervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1990", *Arkeologian tutkimusraportti 2* (1991) ja A. Forss, J. Itäpalo ja E. Jarva, *Saloisten Tervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1991*, tutkimusraportti, museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkisto.

² S. Hicks, "Tervakangas, results of pollen analysis", *Suomen varhaishistoria* (Studia Historica Septentrionalia. 1992), s. 76-84.

³ Nykyisin maan lasketaan kohoavan Raahen seudulla 80 cm /100 v. Ks. J. Kakkuri, "Character of the Fennoscandian land uplift in the 20th century", *Fennoscandian land uplift. Proceedings of a symposium at Tvärminne, April 10-11. 1986* (1987), s. 15-16.

⁴ Ks. Hicks.

⁵ Ks. E.C. Harris, *Principles of Archeological Stratigraphy* (1979).

⁶ Ks. vastaavasta kaivaus- ja dokumentointitekniikasta P. Barker, *The Techniques of Archaeological excavation* (1977).

muiden kiveyksien puhdistuksessa käytettiin apuna tavallista teollisuusimuria, jolla on poistettu varovaisesti pienikokoinen kasvillisuus ja roska. Kaivausten lopuksi röykkiöt on pyritty entisöimään alkuperäiseen muotoonsa, joskaan aiempien penkomisten vuoksi entisöinti ei ollut mahdollista kaikkien rakenteiden osalta.

Kaivaukset olivat tutkimus- ja opetuskaivaukset ja mukana on ollut tutkimusavustajina 2-3 arkeologian opiskelijaa. Raahen museolta on kaivauksiin osallistunut osa-aikaisesti 1-2 henkilöä. Kaivausajankohta oli 17.8.-4.9.1992. Vastuullisena tutkimusjohtajina toimivat museonjohtaja Aulis Forss ja fil.lis. Eero Jarva.

Tutkimuksen jälkityöt on suoritettu Oulun yliopiston historian laitoksella. Kaivauksilta löydettyjen esineiden konservointi on aloitettu arkeologian laboratoriossa laboratorioteknikko Karl Sandmanin toimesta.

KALMISTOALUE

Röykkiö 4

Röykkiö 4:ksi nimetty muodostelma sijaitsi rakan korkeimmalla kohdalla kalmiston länsisosassa, edellisenä vuosina tutkittujen röykkiöiden luoteispuolella kohdalla, missä rinne laskee jyrkästi heti röykkiön koillispuolella (*kartta 2*). Pohjois-eteläsuuntainen röykkiö koostui noin 6 x 4 metriä halkaisijaltaan olevasta matalasta, osin pengotusta kivikummusta. Eteläpäässä röykkiö rajautui isoon maakiveen ja pohjoispäässä tasaisen laakeaan pienempien kivien päälle asetettuun, noin 80 cm pitkään kiveen (sy 8, *kartta 3 ja kuva 1*). Pintakasvillisuus (sy 1) oli tiivis ja paksu, sisältäen röykkiön pinnalla kasvaneen sammalen ja jäkälän lisäksi heinää, maitohorsmaa, vattua ja muutamia pihlajan taimia. Pintakasvillisuuden perusteella arvioiden röykkiön penkomisesta (sy 2), mikä ilmeni erityisesti irtonaisina turpeen päällä esiintyneinä kivinä, on aikaa ehkä muutamia vuosikymmeniä.

Heti pintakasvillisuuden alta tuli röykkiön keskiosassa vastaan enimmillään noin 20 senttimetrin paksuinen soramaisen maan kerros (sy 4), jota esiintyi noin 3,5 x 2 metrin laajuusella alueella (*kartta 3-4*). Huuhtoutunutta maata oli havaittavissa vain niukasti soramaisen maan alueella. Soramaisen kiveyksen alla oli isommista kivistä koostuva kerros (sy 6), joka paljastui osittain myös suoraan pintakerroksen alta. Röykkiön reuna-alueilla oli isompaa kiveystä (sy 8), jossa maa-ainesta esiintyi vähän, ja joka yhdessä eteläpään suuren maakiven sekä pohjoispään kiviassetelman kanssa on tulkittavissa röykkiön kehärakenteeksi.

Kun soramaista maa-ainesta ja kiviä oli poistettu noin 20 senttimetrin vahvuinen kerros tuli vastaan keskittymä palanutta luuta (sy 10). Hieman alempaa palaneen luun seasta löytyivät *pronssiset pinsetit* ja rakan luontaiseksi tulkittu pintatasosta (sy 12), luukeskittymän ulkopuolelta *pronssisormus* (KM 27203:4-5 ja kuva 8). Esineet löytyivät rykelmässä olleiden noin 30-40 senttimetriä halkaisijoiltaan olleiden kivien alta (sy 9, *kartta 3 ja 4*). Palanut luu keskittyi noin 50 cm halkaisijaltaan olevalle alueelle ja yhteensä sitä löytyi 1051,3 g, mutta pieniä määriä luuta esiintyi myös polttohaudan luoteispuolelta. Nähtävästi hautausta varten oli kaivettu rakan pintaan noin viidentoista senttimetrin syvyinen kuopanne (sy 11).

Pinseteistä löydettiin konservoinnin yhteydessä pistekoristelua. Tyypiltään esine on samanlainen kuin on löydetty Oulun Kaakkurin ajalle

noin 100-500 jKr. ajoitetusta rautakautisesta kalmistosta.⁷ Läheisesti Tervakankaan löytöä muistuttavat pinsetit on löytynyt myös Salon Isokylän Vanutehtaalta, jossa ne on ajoitettu myöhäiselle roomalaiselle ajalle tai kansainvaellusajalle.⁸ Sormus puolestaan muistuttaa tyypiltään kalmiston muista haudoista löydettyjä sormuksia, mutta on jonkin verran leveämpi näihin verrattuna.

Luualueen löytökohdassa esiintyi hiiltä, jota esiintyi myös muualla röykkiössä sekä myös sen ulkopuolisella alueella rakan luontaiseksi pinnaksi tulkitussa tasossa (sy 12, *kartta 4*). Yhtenäisemmin hiiltä esiintyi röykkiön luoteisreunalla. Sen perusteella, että hiili esiintyi hautauksen kanssa samassa tasossa, se on jokseenkin samanaikaista hautauksen kanssa ja niin ollen voisi olla peräisin vainajan poltosta. Samanlainen, mutta runsaampi hiilikerrostuma esiintyi myös aikaisemmin tutkitussa röykkiö 2:n polttohautauksessa.

Heti röykkiön länsipuolella oli pintatasossaan noin puoli metriä halkaisijaltaan oleva kuoppa, (sy 5), joka ehkä saattaisi olla historiallisen ajan jäännös (*kartta 3 ja 4*). Toisaalta kuoppa voi kuitenkin liittyä röykkiön rakentamiseen koska vastaavasti kuten rakan pintatasossa siinä esiintyi hiiltä ja koska vaikutti siltä, että röykkiön täyttökivikerros (sy 6) olisi ollut laskeutunut siihen, joskin on mahdollista, että kuoppaa täyttävä maa (sy 3) olisi tästä erillinen. Näin ollen kuoppa voisi ehkä liittyä siihen, että soramaista maata on otettu hautauksen peittämiseen tai muuhun muinaiseen toimintaan.

Röykkiön itä-kaakkoispuoli, etenkin maakiveen liittyvällä osalla poikkei rakenteellisesti hyvin olennaisesti polttohautauksen alueesta ja herättää kysymyksen jopa mahdollisuudesta, että röykkiöön olisi tehty myös yksi tai useampia ruumishautauksia. Paikoin tässä kohtaa oli useita päällekkäisiä kivikertoja ja rakan luontaisen tason yläpuolella erotettiin jopa ikäänkuin merkkejä röykkiön sisäiseen jäsentelyyn liittyvistä ladelmista.

Koko röykkiö 4:n alueelta löytyi turve- ja pintakerroksesta joitakin iskentäjälkisiä kvartseja sekä samantyyppistä modernia esineistöä kuin aiemmin tutkituista röykkiöistä 2 ja 3.

Röykkiö 5

Röykkiö 5 sijaitsee kalmistoalueen eteläreunassa, varsinaisen rakka-alueen ulkopuolella ja välittömästi kankaan poikki menevän vesijohtokaivannon pohjoispuolella (*kartta 2*). Pohjois-eteläsuuntainen muodostelma oli noin 4 x 3 metrin kokoinen ja muodoltaan soikeahko. Etelä- ja pohjoispäädyssä röykkiö rajautui isoihin kiviin (sy 8), joista eteläpäädyn kivi on tarkoituksellisesti tuettu pystyasentoon, pohjoispäädyn kivi on luontainen maakivi (tätä kiveä on käytetty kaivausten kiintopisteenä). Röykkiön rakenteeseen kuuluvaksi voidaan katsoa myös sen luoteispuolella oleva noin metrin halkaisijaltaan oleva matala maakivi (sy 8, *kartta 5 ja kuva 2*). Tähän kiveen liittyy toinen pienempi röykkiömäinen muodostelma (sy 7), jota ei ehditty tutkia. Pintakasvillisuutena oli lähinnä puolukkaa, variksenmarjaa ja kanervaa (sy 1). Myös tätä röykkiötä oli pengottu ja lähes kaikki röykkiön pinnalla ja reunamilla olevat kivet (sy 2) olivat liikkuneet, mikä pääteltiin siitä, että niiden alta paljastui maaton turvekerros. Viimeksi röykkiön

⁷ M. Mäki vuoti, "Oulun Välikankaan Kaakkurin rautakautinen kalmisto", *Oulujokilaakson historia. Kivikaudelta vuoteen 1865* (1991), s. 50.

⁸ M. Schauman-Lönnqvist, "Iron Age Studies in Salo III", *SMYA* 89:2 (1989), s. 28-29.

päältä on ajettu metsäkoneella, joka oli jättänyt pyörien painaumat rökkiön päälle. Rökkiön itäpuolella oli noin 1,5 metriä halkaisijaltaan oleva kuoppa (sy 5), jonka täytteenä oli lähinnä vain kiviä (sy 3). Kuoppa on mahdollisesti voinut syntyä kauan sitten tapahtuneen penkomisen seurauksena, mutta voisi ehkä liittyä myöskin jo rökkiön rakentamiseen, jolloin siitä olisi otettu täyttömaata rökkiöön.

Turpeen alla oli paikoin havaittavissa ohut huuhtoutumiskerros. Pintakerroksen kivet olivat noin 20 cm halkaisijoiltaan. Huuhoutuneen maan alla alkoi pikkukiveyksen ja karkean soran kerrostuma (sy 4, *kartta 7*), missä oli runsaasti orgaanista ainesta. Alaspäin mentäessä hiekkakerros muuttui yhtenäisemmäksi ja väriltään ruskeanpunertavaksi. Maa vaikutti puhtaalta. Rökkiön länsipuolella esiintyi kiveystä, joka ei täysin vaikuttanut luontaiselta. Kiveyksen alueella esiintyi hieman hiiltä ja likaista maata (sy 9), mihin tasoon kaivaus rajoittui hautauksen ulkopuolella.

Kun maata ja kiviä oli poistettu noin 15-20 senttimetriä löydettiin karkean sorakerrostuman (sy 4) alaosasta *rautainen keihäänkärki, poikkiteräinen rautainen putkikirves, rautainen veitsi ja pronssisormus (KM 27203:1-3 ja 6, kuvat 8-9)*. Lisäksi löydettiin 109 g *levymäisiä raudan kappaleita*. Kaikki hautaukseen laitetut esineet keihäänkärkeä lukuunottamatta löytyivät rökkiön pohjoispäädystä (*kartta 6*). Suurin osa levymäisistä raudan kappaleista olivat tiiviin maakokkareen sisässä ja löytyivät välittömästi kirveen alta. Kirveen terän ja putkiosan löytyminen selvästi eri kohdista, myös eri korkeudelta, voisi viitata siihen, että rökkiötä olisi pengottu ja mahdollisesti samassa yhteydessä kuin itäpuolen kuoppa (sy 5) on syntynyt. Tästä olisi oletettavasti kulunut jo runsaasti aikaa, koska kohdalla ei ollut mitään, joka olisi viitannut ainakaan moderneihin penkomisiin lukuunottamatta metsätyökoneen jälkiä rökkiön pintatasossa. Niinkään kirveen terän ja putken murtamapinnat viittaavat esineen rikkoutuneen jo kauan sitten.

Esineiden alapuolisessa maassa paljastui tummaa maata (sy 6), josta voitiin hahmottaa paikoin suhteellisen selvästi vainajan ruumiin hahmo. Selvimmin hahmo oli erotettavissa jalkapäädyssä (etelässä), hieman heikommin se erottui selkärangan kohdalla sekä pään puoleissa päädyssä ja muualla hahmo erottui vain heikosti (*kartta 6*). Hautauksen laitamilla oli hieman isompia kiviä (sy 8), mutta ne eivät muodostaneet kovin selvää yhtenäistä kehää. Ruumiin hahmosta voitiin päätellä, että kaikki esineet paitsi keihäänkärki oli asetettu vainajan oikealle puolelle pään viereen tai yläpuolelle. Keihäänkärki oli asetettu karkiosa pohjoiseen päin lantion oikealla puolella. Vainajan hahmon perusteella voidaan päätellä, että vainaja on ollut vähintään 160 cm pitkä, ehkä jopa yli 170 cm. Ruumismaan alapuolella jatkui täyttömaakerrosta muistuttava karkean soran kerrostuma, jossa oli myös isompaa luontaista kiveystä (sy 10). Jo heti turvekerroksen alta alkanut pikkukiveyksen ja karkean soran täyttömaakerros osoittautui lopulta noin 30 senttimetrin vahvuiseksi ja se muodosti rökkiön keskiosassa hautauksen päällä selvästi erottuvan kumpareen.

Sormuksessa esiintyvä häränsilmä-, piste- ja stanssilla lyöty kuusiaiheita muistuttava koristelu paljastui konservoinnin yhteydessä, kun esineen pinnassa ollut korroosikerros oli poistettu. Kuusiaiheinen koristelu on tekniikaltaan erilainen kuin Oulun Kaakkurista löydetyn pinsetin vastaavaa koristeluaihe. Rökkiön 5 putkellinen kirves ja keihäänkärki ovat tyyppisiä, jotka esiintyvät Suomessa esiroomalaiselta ajalta lähtien ja säilyvät ainakin keskiselle rautakaudelle asti,⁹ joten näiden esineiden perusteella hautaus voidaan ajoittaa tässä vaiheessa vain hyvin väljästi. Molemmilta reunoiltaan kärkeensä suippeneva veitsi poikkeaa muiden hautojen veitsilöydöistä. Se

⁹ Ks. esim. U. Salo, "Pronssikausi ja rautakauden alku", *Suomen historia 1* (1984), s. 191-192, 196 ja 239.

muistuttaa jonkin verran myös nuolenkärkiä. Levymäiset raudankappaleet ovat ilmeisimmin peräisin jostakin pitkänomaisesta esineestä.

Hauta on metalliesineistön osalta selvästi rikkain tähän mennessä tutkituista hautauksista. Metalliesineiden lisäksi röykkiöstä löytyi runsaasti kvartseja, joissa osassa on selviä työstämisen jälkiä. Myös tämän röykkiön turve- ja pintakerroksesta löydettiin modernia esineistöä. Konservoinnin yhteydessä havaittiin kirveen löytökohdassa olleessa tiiviissä maakokkareessa mahdollisia jäänteitä myös hammaskiilteestä ja keramiikasta.

Röykkiö 6

Röykkiö sijaitsi välittömästi röykkiö 5:n eteläpuolella vesijohtokaivannon reunalla (kartta 2). Se erottui ennen kaivausta pintakasvillisuuden (sy 1) peittämänä matalana pyöreähkönä kumpareena (kartta 5 ja kuva 2). Heti turpeen alta tuli esiin röykkiön keskustassa noin 1,2 m halkaisijaltaan oleva ruskeanpunertavan karkearakeisen soran kerros (sy 4), jonka seassa oli noin 10-20 cm halkaisijoiltaan olevia kiviä (kartta 8).

Turpeen ja noin 20 senttimetriä paksun kivikerran poiston jälkeen röykkiön reunamat kohosivat palteenomaisesti ja maa oli hiilen ja paikoin lievästi likaisen maan sekaista (sy 8). Hiiltä esiintyi myös röykkiön ulkopuolella samassa tasossa kuin röykkiön alueella ja se vaikutti jatkuvan avatun alueen ulkopuolellekin. Keskikohdan karkean täyttöhiekan alta tuli vastaan väriltään vaaleampaa ja rakeisuudeltaan jonkin verran hienompaa hiekkaa (sy 10, kartta 8) ja myöhemmin samanlaista hiekkaa voitiin havaita myös röykkiötä ympäröivällä alueella, joten kyseessä on alueelle ominainen geologinen kerrostuma. Sama kerrostuma oli havaittu myös aiemmin tutkitun röykkiö 5:n alla.

Noin 20 senttimetriä paksun pikkukiveys- ja hiekkakerroksen poiston jälkeen tuli röykkiön pohjoisosassa vastaan polttohaudaus (sy 5, kartta 5, 8 ja kuva 3). Hautauksen päällä oli pienehköistä kivistä koostuva katteenomainen kiveys ja haudan pohjan itäreunamalla oli kookas laakea maakivi. Haudassa oli säilynyt vainajan kaksi *yläleukaluun puolikasta*, joista toisessa yksi *etuhammmas* oli vielä kiinni leukaluussa. Lisäksi löydettiin vielä kaksi *irtonaista poskihammasta* ja *kallon kappaleita* (KM 27203:18-20, kuva 7). Muun luuaineksen määrä oli 36,2 g ja yhteensä luuta löytyi 52 g. Hautausta varten oli moreenimaahan kaivettu noin kolmekymmentä senttimetriä syvä ja noin puoli metriä halkaisijaltaan oleva soikea kuoppa (sy 7), jossa löydetyt luut ja hampaat keskittyivät suppealle alueelle. Kuopassa esiintyi myös jonkin verran kokkareista hiiltä, joka löytöyhteydensä perusteella voisi peräisin röykkiön alueella todetusta hiilipitoisesta kerroksesta (sy 8).

Muun kuin tunnistettavien luiden määrä on pienin, mitä tähän mennessä tutkituissa polttohautoissa on esiintynyt ja luuaines on myös epätäydellisemmin palanutta kuin muissa esiintulleissa polttohautoissa. Luuaineksen vähyys voi ehkä johtua siitä, että epätäydellisesti palanut luu olisi säilynyt huonommasti kuin paremmin poltettu luuaines tai mahdollisesti vain murto-osa luusta on laitettu hautaan.¹⁰ Kysymyksessä on

¹⁰ Teoriassa on mahdollista, että luut olisi asetettu ennen hautausta jonkilaiseen astiaan. Tapa asettaa vainajan poltetut luut astiaan on tullut käyttöön viimeistään vanhemman roomalaisen rautakauden ns. Kärsämäen tyyppin haudoissa. Astiasta on yleensä todisteena hartsitiivistettä tai luukokouman pyöreä muoto. Luut on voitu sirotella kuoppaan myös ilman suojusta. Joskus hautakuoppa sisältää nokea ja tuhkaa. Ks. Salo, s. 208.

joka tapauksessa yhden henkilön hautaus. Varovaisen arvion mukaan vainaja on ollut kuollessaan noin 35-38-vuotias.¹¹ Hampaat olivat hyvin kuluneita, mikä voisi viitata huonosti, mahdollisesti kivillä jauhetun viljan ravintona käyttämiseen. Hautakuopan alueelta löydettiin myös kvartsiittiesine (KM, 27203:12, kuva 9), joka voitaisiin tulkita hautantimeksi. Yhteensä röykkiön alueelta löytyi kvartseja 128,3 g.

Haudan kaakkoispuolella oli lähes metrin halkaisijaltaan oleva isohkoon maakiveen rajautuva kuoppa (kartta 9 ja kuva 4). Kuopassa ja sen ympärillä esiintyi runsaasti hiiltä, joka jatkui röykkiön alle, joten kuoppa on ilmeisesti esihistoriallisen ajan jäännös. Kuopassa samoin kuin röykkiön alueella esiintyvän hiilen voisi ehkä olettaa liittyvän röykkiön haudatun vainajan polttoon tai muihin, aikaisempiin kalmiston polttohautauksiin. Poissuljettua ei ole myöskään hiilen liittyminen johonkin muuhun toimintaan kuin hautauksiin.

KOE 11

Kalmistoalueen eteläpuolella olevan vanhan hiekkakuopan luoteisreunan leikkauksessa havaittiin samanlainen huutoutuneen maan alapuolella oleva hiilirantu kuin edellisenä vuonna kankaan etelärinteeseen avatuissa koekaivannoissa. Hiilen luonteen ja alkuperän selvittämiseksi avattiin kuopan reunalle maata noin 11,5 neliömetrin laajuiselta alueelta (kartta 1). Sorakuopan reunalle oli jo ehtinyt muodostua sorakuopan kaivamisen jälkeen rehevä taimikoitunut turvekerros, jota johtokaivanto oli kuitenkin rikkonut.

Heti turvekerroksen poistamisen jälkeen voitiin havaita sorakuopan käyttöön liittyvän kaivamisen rikkoneen maan luontaisen pinnan, mutta kohdalla on ilmeisesti säilynyt jonkin verran alkuperäistä pinnan läheistä kerrostumaa (kartta 10 ja kuva 5). Koekaivannon alueella esiintyi laikuttain hiiltä sekä joitakin palaneita halkeilleita kiviä. Länsiosasta kohdasta, missä esiintyi hiilensekaista maata löytyi noin viiden senttimetrin syvyydestä 10,1 g painava pyöreähkö rautakuonan kappale (KM 27203:10, kuva 9), joka voi olla rautaesineen työstämisessä syntynyt kuonajäte.

Koealueen reunalla olevassa hiekkakuopan leikkauksessa esiintyi modernin hiekkapalteen (sy 2) alla toisaalla jäänteitä tummanruskeasta, ehkä fossiilisesta humuskerroksesta (sy 3) ja toisaalla ohuelti huuhtoutunutta maata (sy 4) ja sen alla mustahko hiilensekainen raita (sy 5). Leikkauksen hiiliraita samoin kuin kokeen alueella esiintynyt hiili voi olla jäännös tuhoutuneesta kulttuuri-, palo- tai myös deformatoituneesta humuskerroksesta. Hiekkapalteen alainen leikkauspinta (sy 6) on epäilemättä syntynyt sorakuopan käytön yhteydessä puhdistettaessa reunoja pintakasvillisuudesta.

Koekaivannon alueelta löytyi yksi iskentäjälkinen kvartsi. Pohjoispuolella kulkevan vesijohtokaivannosta löydettiin runsaasti kvartseja (611,2 g), joukossa ainakin yksi kourukärjellinen kvartsiesine (KM 27203:11, kuva 9) ja kaksi kvartsiydintä (148,4 g ja 374 g).

¹¹ U. Siurua, *Tervakankaalta vuosina 1990 ja 1992 löytyneet hampaat* (Yleisen arkeologian proseminaaritutkielma. Oulun yliopisto, historian laitos 1993), s. 4 ja 14.

KUOPAT

Kankaan loivasti itä-koilliseen laskevalta rinteeltä oli jo edellisten vuosien tutkimusten aikana havaittu kolme kuoppaa (*kartta 1*). Suurimman kuopan läpimitta on noin 2 metriä ja syvyyttä sillä on noin 35 senttimetriä. Kuopan reunoilla oli noin viiden senttimetrin korkuinen ja paikoin liki metrin levyinen palle. Kaksi muuta kuoppaa olivat kooltaan pienempiä eikä niissä esiintynyt ympäröivää reunapalletta. Kalmistoaluetta lähinnä sijaitseva pitkulainen loivareunainen kuoppa 2 oli noin metri halkaisijaltaan ja kolmas kuoppa oli muodoltaan pyöreähkö, jonka yhdellä reunalla oli matala maakumpare.

Jokaisesta kuopasta otettiin maakairalla koenäyte. Kuoppien 1-2 keskustasta otetuissa näytteissä esiintyi huuhtoutumiskerroksen alapuolella hiilikerros. Kolmannessa kuopassa hiiltä esiintyi vain huuhtoutumiskerroksen pinnassa, mikä viittaa siihen, että se olisi ehkä luonnonmuodostelma. Kuoppien läheisyydestä otettiin lisänäytteitä mahdollisen hiilikerroksen tai muiden esihistoriallisesta toiminnasta jääneiden merkkien toteamiseksi, mutta näytteiden maa vaikutti puhtaalta.

Kookkain noin 17,50-18 m m.p.y. sijaitseva kuoppa 1 päätettiin tutkia tarkemmin, koska epäilemättä kysymys oli esihistoriallisesta jäänteestä (*kuva 6*). Tasopiirroksen lisäksi kuopan rakenteen selvittämiseksi kuopasta otettiin maakairalla maanäytteitä sen poikki menevältä linjalta sopivin pistovälein. Putkeen otettava näyte oli reuna-alueilla niin korkea, että siitä voitiin havaita kaikki kerrostumat turpeesta puhtaaseen pohjamaahan asti. Keskikohdalla oleva hiilikerros oli kuitenkin niin paksu, että putken avulla ei voitu tarkasti määrittellä kuinka syväälle hiilikerros jatkui, mutta tälläkin kohtaa hiilipitoisen kerroksen paksuus voidaan arvioida suhteellisen luotettavasti.

Maanäytteiden avulla laaditun leikkauspiirroksen perusteella kuoppa on kaivettu puhtaaseen perusmaan (*sy 6, kartta 11*). Kuopan täytteenä esiintyvän hiilipitoisen kerroksen (*sy 2*) paksuus on vähintäänkin 25 senttimetriä, mutta todennäköisemmin noin 35 senttimetriä. Kuopan palle (*sy 3*) on todennäköisesti syntynyt, kun kuopasta poistettu maa on viskattu kuopan reunamille. Palteen alla oleva musta rantu (*sy 5*) on ilmeisesti fossiilinen karike- ja humuskerros.

Koska kuopan reunapalteen päälle on ehtinyt muodostua selvästi havaittava huuhtoutuneen maan kerros, voidaan kuopan kaivamisesta arvioida kuluneen aikaa vähintään noin tuhat vuotta.¹² Kuopan suhde kalmistoon on luonnollisesti epävarmaa, mutta palteenalainen huuhtoutumiskerros viittaa ehkä ensisijaisesti siihen, että maannosprosessi oli käynnissä palteen muodostuessa, mutta toisaalta ei liene syytä olettaa, ettei prosessi olisi voinut jatkua palteen alla, joten samanaikaisuus on mahdollista.

Kuopan 1 piirteet viittaavat siihen, että se olisi luokiteltavissa ns. keittokuoppiin.¹³

¹² Ks. maannostumisesta I. Korteniemi, *Peurahautojen ajoitus ja sijainti Tornionjokilaaksossa ja Pohjois-Pohjanmaalla* (79115S Tutkielma 30.4.1992. Oulun yliopisto, maantieteen laitos).

¹³ Vrt. Keminmaan Kiimamaassa löydettyyn kuoppaan: J. Okkonen, *Keminmaan Kiimamaan röykkiö- ja asuinpaikkakohteen arkeologiset tutkimukset 1992* (Oulun yliopisto, historian laitos. Arkeologian tutkimusraportti 8. Oulu 1993), s. 9-11.

YHTEENVETO

Uusimman esiin tulleen tiedon perusteella vahvistuvat käsitykset Tervakankaan kalmiston pitkäaikaisesta käytöstä. Nyt saatiin lisää viitteitä paikan päällä asumisesta. Sellaisena voidaan pitää erityisesti kankaan itärinteeltä löydettyä tulenpitoon liittyvää kuoppajäännettä. Myöskin vesijohtokaivannosta ja röykkiöistä löydetty kvartsiesineistö sekä hippu rautakuonaa liittyisivät luontevimmin paikan päällä asumiseen. Selvimmät todisteet pysyvistä asutuksesta ovat kuitenkin yhä itse kalmiston laajuus ja siitepölynäytteessä esiintyvät merkit alueella tapahtuneesta viljan viljelystä. Kohteen ajoituksessa on edelleen varmintä nojautua maankohoamiseen sekä siitepölynäytteestä saatuihin tuloksiin. Molemmat ajoituskeinot huomioon ottaen Tervakankaan kalmisto ja asutus sijoittuisivat lähinnä nuoremmalle roomalaiselle ajalle.

Kalmistosta tuli nyt esiin myös aikaisemmasta poikkeavia maan- ja kivensekaisia röykkiöitä. Uusia esinemuotoja ovat putkikeihäänkärki, putkellinen poikkiteräinen kirves ja pinsetit. Myös nyt löydetyssä pronssisormuksessa esiintyvä häränsilmä- ja kuusiaiheinen koristelu on uusi piirre Tervakankaan esineissä. Lisäksi vuonna 1991 avatun röykkiö 2:n polttohautauksen luiden joukosta on myöhemmässä tarkastelussa löytynyt muutamia kappaleita häränsilmäkuvioiden koristellusta luukammasta (*KM 27104:12:1, kuva 9*). Kokonaisuudessaan Tervakankaan esineistöä voidaan tähänastisten löytöjen perusteella pitää suhteellisen monipuolisena.

LÖYTÖLUETTELO

KM 27203

1. Putkikeihäänkärki, rautaa. Terä: 231 x 31 x 8 mm (esineen suurimmat mitat ilmoitetaan aina järjestyksessä pituus x leveys x paksuus) ja putken suurin läpimitta 23 mm, 132,8 g. Kärki on ohut ja poikkileikkaukseltaan linssimäinen, kaula on lievästi harjakkeinen. Putki- ja kaulaosan pituus on arviolta noin 1/3 esineen koko pituudesta. Putkiosasta on osa murentunut pois. Alue 1, rökkiö 5, A124,9/B63,4/Z19,55 m m.p.y.

- 2(2). Putkikirves, rautaa. Terä 96 x 32 x 24 mm ja putken suurin läpimitta 34 mm, 189,4 g (painossa on mukana myös putken sisässä ollut maa-aines). Poikkiteräinen. Terä levenee lievästi ja ohenee yläpinnastaan kaarevasti terää kohti. Terän alapinta on lievästi kourumainen. Putken sauma on näkyvissä. Lähes koko putkiosa on irronnut. Alue 1, rökkiö 5, A125,45/B63,65/Z19,46 m m.p.y. ja osa putkea kohdasta A125,4/B63,8/Z19,59 m m.p.y.

- 3(3). Veitsi, rautaa. 72 x 18 x 7, 13,7 g. Poikkileikkaus on kiilamainen ja kärki suippo. Esine kapenee kärkeensä molemmilta sivuilta. Aivan kärki puuttuu. Alue 1, rökkiö 5, A125,5/B63,8/Z19,43 m m.p.y.

4. Pinsetit, pronssia. 64 x 13 x 1 mm, 5,6 g. Päistä litteä ja keskiosasta poikkileikkaukseltaan lievästi kupera varras on taivutettu keskikohdasta lenkille, johon tasapaksu 13,5 mm läpimitaltaan oleva rengas on asetettu. Renkaassa on avoin sauma. Pinsetit levenevät loivahkosti huuliinsa. Huulien reunat taipuvat sisäänpäin. Myös varren reunat taipuvat jonkin verran sisäänpäin. Toisen varren alaosassa on viisi soikean muotoista pistettä. Alue 1, rökkiö 4, A125,10/B85,75/Z19,5 m m.p.y.

5. Sormus, pronssia. Läpimitta 25 mm, lev. 11 mm ja vartaan paksuus 2 mm, 7 g. Tehty litteästä vartaasta, jonka poikkileikkaus on suorakaiteen omainen, osittain segmentin omainen. Päät ovat 4 mm limittäin. Varras kapenee tasaisesti päihinsä. Päät ovat tasaiset ja toinen pää on leveämpi. Paksuimmasta kohdastaan vartaan ulkopinta on hieman kovera. Varras on vääntynyt epäkeskoksi. Alue 1, rökkiö 4, A124,35/B85,45/Z19,54 m m.p.y.

6. Sormus, pronssia. Läpimitta 21 mm, lev. 13 mm ja vartaan paksuus 1 mm, 3,7 g. Tehty leveästä litteästä vartaasta, jonka poikkileikkaus on lähinnä suorakaiteen omainen. Päät ovat 3 mm limitysten. Sisäkehässä varras kapenee ja ulkokehässä levenee päähänsä. Ulkokehän pää on pyöreähkö. Reunat ovat syöpyneet epätasaisiksi. Lievästi epäkesko. Koristeluna on lyötteellä tehtyjä kuusiaiheita, häränsilmäkuviota sekä pyöreitä pisteitä. Leveämmässä päässä, missä koristelu on säilynyt paremmin, esiintyvät häränsilmäkuviot ja kuusiaiheet omissa pystysuorissa riveissään ja pistekoristelu vartaan reunoilla. Kapeammassa päässä näkyy osittain muutamia häränsilmäkuviota ja vartaan molemmilla reunoilla pistekoristelua kahdessa päällekkäisessä rivissä. Koristekuviot ovat osin epäselviä ja häipyneet korrosoitumisen seurauksena. Löytöhetkellä sormuksen sisässä oli kiinteästi paikallaan olevaa maa-ainesta. Alue 1, rökkiö 5, A125,35/B63,70/Z19,49 m m.p.y.

7. Keihäänkärjen fragmentteja, rautaa. Alue 1, rökkiö 5.
 1. Fragmentteja. 32,4 g. A124,9/B63,4/Z19,55 m m.p.y.
 2. Fragmentti. 5,6 g. A124,9/B63,5/Z19,55 m m.p.y.

3. Fragmentti. 2,6 g. A124,9/B65,5/Z19,55 m m.p.y.
8. Kirveen fragmentteja, rautaa. 47,2 g. Alue 1, rökkiö 5, A125,4/B63,7/Z19,42 m m.p.y.
9. Rautaesineen fragmentteja. Alue 1, rökkiö 5, A125,40-125,45/B63,65-63,7/Z19,42-19,46 m m.p.y.
 1. Fragmentti. 34 x 19 x 3 mm, 4,2 g. Litteää poikkileikkaukseltaan suorakulmaista levyä.
 2(7). Fragmentteja. 35 g.
 3. Fragmentteja. 103,8 g. Fragmentit löytyivät välittömästi kirveen alta kohdasta A125,45/B63,65/Z n. 19,45.
 4(5). Fragmentteja. 3,4 g. Irtolöytöjä.
10. Rautakuonan kappale. 10,1 g. Pyöreähkö ja läpimitaltaan 23 mm. Koe 11, A113,1/B55,5/Z18,93 m m.p.y.
11. Kvartsiesine, kourukärjellinen. 41 x 32 x 24 mm, 54 g. Vesijohtokaivanto.
12. Kvartsiittiesine. 39 x 32 x 11 mm, 18 g. Alue 1, rökkiö 6, polttohautakuoppa, A121,4/B63/Z19,34 m m.p.y.
13. Kvartsiesine. 30 x 21 x 17 mm, 8,4 g. Koe 11.
14. Kvartsiytimiä. Vesijohtokaivannon alue.
 1. Ydin. 52 x 47 x 47 mm, 148,4 g.
 2. Ydin. 80 x 69 x 49 mm, 374 g.
15. Kvantseja. Alue 1.
 1(11). Kvantseja. 211,5 g. Rökkiö 4.
 2(14). Kvantseja. 129,1 g. Rökkiö 5.
 3(11). Kvantseja. 128,3 g. Rökkiö 6.
- 16(24). Kvantseja. 611,2 g. Vesijohtokaivannon alue.
17. Kiviesine (?). 85 x 60 x 21 mm, 130,4 g. Väri ruskeanharmahtava. Suorakaiteen muotoinen ja reunat ovat epätasaiset. Reunoilla on mahdollisia iskentäjälkiä. Toisen puolen päästään kourumainen. Esine paksunee pyöreähkön muotoista kantaansa kohti. Alapuoli esineestä on tasainen ja ehkä myös hioutunut. Alue 1, rökkiö 5, A122,9/B63,3.
18. Yläleukaluun osia. Alue 1, rökkiö 6, polttohautakuoppa.
 1. Osa leukaluuta. 6,1 g. Yksi etuhampaista on paikallaan leukaluussa. Hammas on kulunut lähes hermoon asti ja vain hampaan pintaa on säilynyt. A122/B62,9/Z19,45 m m.p.y.
 2(2). Leukaluun osia. 3,5 +? g. A122,2/B62,9/Z19,40 m m.p.y.
- 19(2). Poskihampaita. 2 x 1,8 g. Molemmat hampaat ovat kuluneet lähes hermoon saakka. Kiille on osin säilynyt. Juuret ovat hyvin säilyneet. Alue 1, rökkiö 6, polttohautakuoppa.
20. Palanut luu. Alue 1, rökkiö 6, polttohautakuoppa.
 1. Palaneita kalloluiden kappaleita. 15,8 g, A121,9-122/B62,9-63/Z19,45-19,49 m m.p.y.
 2. Tunnistamaton palanut luu. 36,2 g. Koko polttohautakuopan alue.
21. Palanut luu. Alue 1, rökkiö 4.

1. Palanut luu. 1051,3 g. A124,65-125,3/B85,65-86,25/Z19,43-19,58 m m.p.y.
 2. Palanut luu. 51 g. A125/B86,8/Z19,56 m m.p.y.
 3. Palanut luu. 5,5 g. A124,65/B86,75/Z19,60 m m.p.y.
 4. Palanut luu. 1,8 g. A124,5/B87,75/Z19,54 m m.p.y.
 5. Palanut luu. 1,2 g. A123,3/B86,6/Z19,59 m m.p.y.
 6. Palanut luu. 1,1, g. A124,3/B87,7/Z19,58 m m.p.y.
 7. Palanut luu. 1,1 g. A124,1/B87,15/Z19,54 m m.p.y.
 8. Palanut luu. 0,8 g. A125,5/B84,05/Z19,49 m m.p.y.
 9. Palanut luu. 0,7 g. A124,75/B87,6/Z19,51 m m.p.y.
 10. Palanut luu. 0,7 g. A125/B87.
 11. Palanut luu. 0,6 g. A124,9/B86,8/Z19,56 m m.p.y.
 12. Palanut luu. 0,2 g. A124,55/B88,7/Z19,46 m m.p.y.
22. Hiili. Alue 1 (puhdistamatonta).
1. Hiili. 15,4 g. Röykkiö 4.
 2. Hiili. 0,8 g. Röykkiö 6, polttohautakuoppa.
 3. Hiili. 112,5 g. Röykkiö 6, hiilikuoppa.
23. Moderni keramiikka. 15,1 g. Väri valkoinen, reunat sinertävät. Röykkiö 4, pinta- ja 1. krs.
24. Lasi. Alue 1, pinta- ja 1-2 krs.
1. Pullon sirpaleita. 382,4 g. Väri vihreä. Röykkiö 4.
 2. Aseöljypullon sirpaleita. Pohja 45 x 35 mm. 67,6 g. Väri kirkas. Pohjan muoto suorakulmainen. Pullon kyljessä näkyy kirjaimet ACHINE ja RM. Yhdessä palassa näkyy sana "OIL". Röykkiö 4, 19,49 m m.p.y.
 3. Pullon sirpaleita. Pohjan läpimitta 54 mm, 58,9 g. Väri kirkas. Pohjan muoto ovaali. Röykkiö 4.
 4. Juomalasin sirpaleita. 44,4 g. Väri kirkas. Reunassa 23 mm leveä paksunnos. Röykkiö 4.
 5. Pullon suuosa. 52,3 g ja osia samasta pullosta 106,5 g. Röykkiö 5.
 - 6(2). Pullon pohjaosia. 175,7 g. Alue 1, röykkiö 4.
 7. Pullon (?) sirpaleita. Paksuus 9 mm, 83,3 g. Väri kirkas. Röykkiö 4.
 8. Lasin sirpaleita. 8,2 g. Väri kirkas. Röykkiö 6.
25. Sähköparistojen osia. 27,9 g. Alue 1, röykkiö 4 ja 6, 1. krs.
26. Moderni rautanaula. 1 g. Alue 1, röykkiö 4, pintakrs.
27. Kovettuneen lakan omaista ainetta. 9,3 g. Röykkiö 4, pintakrs.

LUETTELO KUVITUKSESTA**KARTAT**

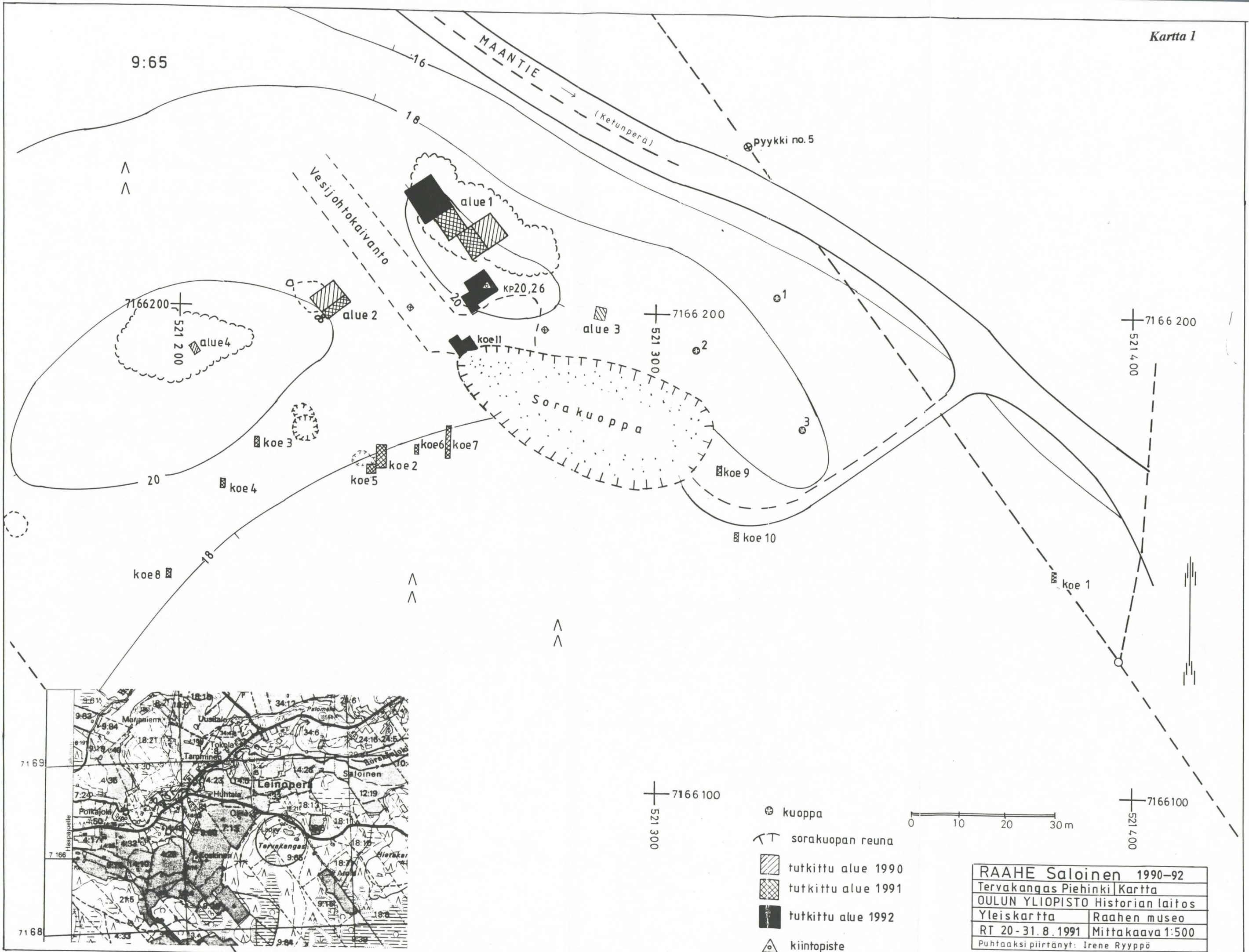
- 1.Tervakankaan yleiskartta 1 : 500 ja ote alueen peruskartasta 1:20 000.
- 2.Kalmistoalueen yleiskartta.
- 3.Röykkiö 4, rakenne- ja löytökartta.
- 4.Röykkiö 4, leikkaukset A-B ja C-D.
- 5.Röykkiö 5 ja 6, pintataso (röykkiö 5:n liikkuneista kivistä on merkitty vain osa).
- 6.Röykkiö 5, löytökartta.
- 7.Röykkiö 5, leikkaukset A-B ja C-D.
- 8.Röykkiö 6, leikkaukset A-B ja C-D.
- 9.Röykkiö 6, hiilikuoppa, 1. taso, leikkaukset A-B ja C-D.
- 10.Koe 11, pintataso ja skemaattinen piirros hiekkakuopan leikkauksen maannoksesta.
- 11.Kuoppa 1, leikkaus A-B.

KUVAT

- 1.Röykkiö 4 pintakasvillisuuden poiston jälkeen.
- 2.Röykkiö 5 ja 6 kaivauksen alkuvaiheessa.
- 3.Röykkiö 6, polttohautaus.
- 4.Röykkiö 6, hiilikkuoppa.
- 5.Koe 11 turve ja pintamaa poistettuna.
- 6.Kuoppa 1.
- 7.Röykkiö 6:sta löytyneet yläleukaluun kappale ja poskihampaat.
- 8-9. Esinepiirroksat.

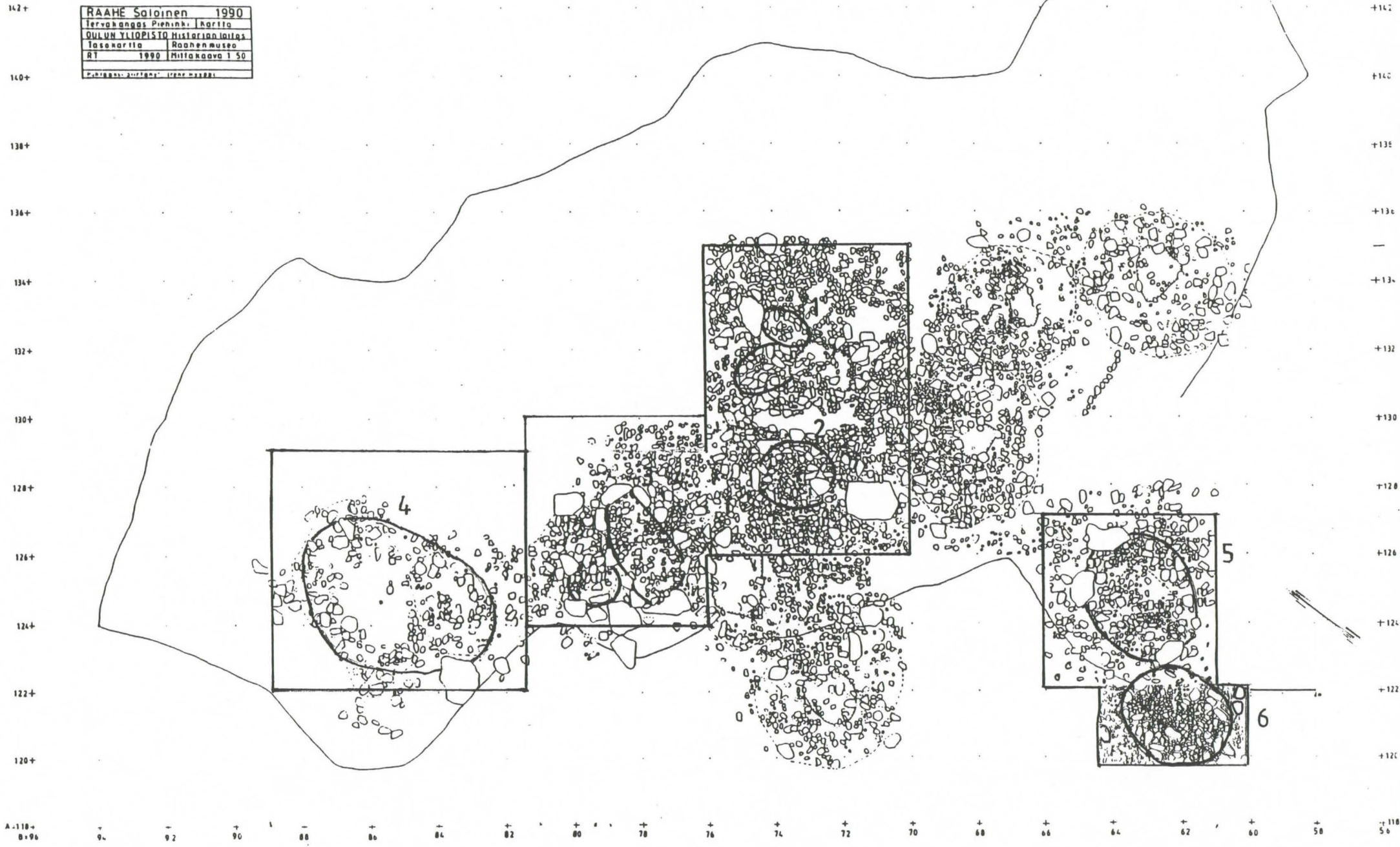
BIBLIOGRAFIA

- Barker, P., *The Techniques of Archaeological excavation.* London 1977.
- Forss, A., Itäpalo, J. ja Jarva E., "Saloisten Tervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1990". Oulun yliopisto, historian laitos. *Arkeologian tutkimusraportti 2.* Oulu 1991.
- Forss, A., Itäpalo ja Jarva E., *Saloisten Tervakankaan rautakautisen kalmiston tutkimus 1991.* Oulu 1992. Tutkimusraportti, museoviraston esihistorian toimiston topografinen arkisto
- Forss, A. ja Jarva, E., "Raahen Seudun varhaishistoria Saloisten Tervakankaan löytöjen valossa", *Suomen varhaishistoria.* Studia Historica Septentrionalia. Rovaniemi 1992.
- Harris, E.C., *Principles of Archeological Stratigraphy.* London 1979.
- Hicks, S., "Tervakangas, results of pollen analysis", *Suomen varhaishistoria.* Studia Historica Septentrionalia. Rovaniemi 1992.
- Kakkuri, J., "Character of the Fennoscandian land uplift in the 20th century", *Fennoscandian land uplift. Proceedings of a symposium at Tvärminne, April 10-11. 1986.* Espoo 1987.
- Koivunen, P. ja Okkonen, J., "Raahen Kettukankaan muinaisjännösalue". Oulun yliopisto, historian laitos. *Arkeologian tutkimusraportti 4.* Oulu 1992.
- Korteniemi, I., *Peurahautojen ajoitus ja sijainti Tornionjokilaaksossa ja Pohjois-Pohjanmaalla.* 79115S Tutkielma 30.4.1992. Oulun yliopisto, maantieteen laitos.
- Mäki vuoti, M., "Oulun Välikankaan Kaakkurin rautakautinen kalmisto", *Oulujokilaakson historia. Kivikaudelta vuoteen 1865.* Oulu 1991.
- Okkonen, J., "Keminmaan Kiimamaan röykkiö- ja asuinpaikkakohteen arkeologiset tutkimukset 1992". Oulun yliopisto, historian laitos. *Arkeologian tutkimusraportti 8.* Oulu 1993.
- Paavola, M., *Maankohoamistaulukko.* Oulun yliopisto, historian laitos.
- Pihlman, S., "Kansainvaellus- ja varhaismerovinkiajan aseet Suomessa", *Iskos 10.* Helsinki 1990.
- Salo, U., "Pronssikausi ja rautakauden alku", *Suomen historia 1.* Espoo 1984.
- Schauman-Lönnqvist, M., "Iron Age Studies in Salo III", *SMYA 89:2 .* Vammala 1989.
- Siurua, U., *Tervakankaalta vuosina 1990 ja 1992 löytyneet hampaat,* Yleisen arkeologian proseminaari 1.4. 1993. Oulun yliopisto, historian laitos.

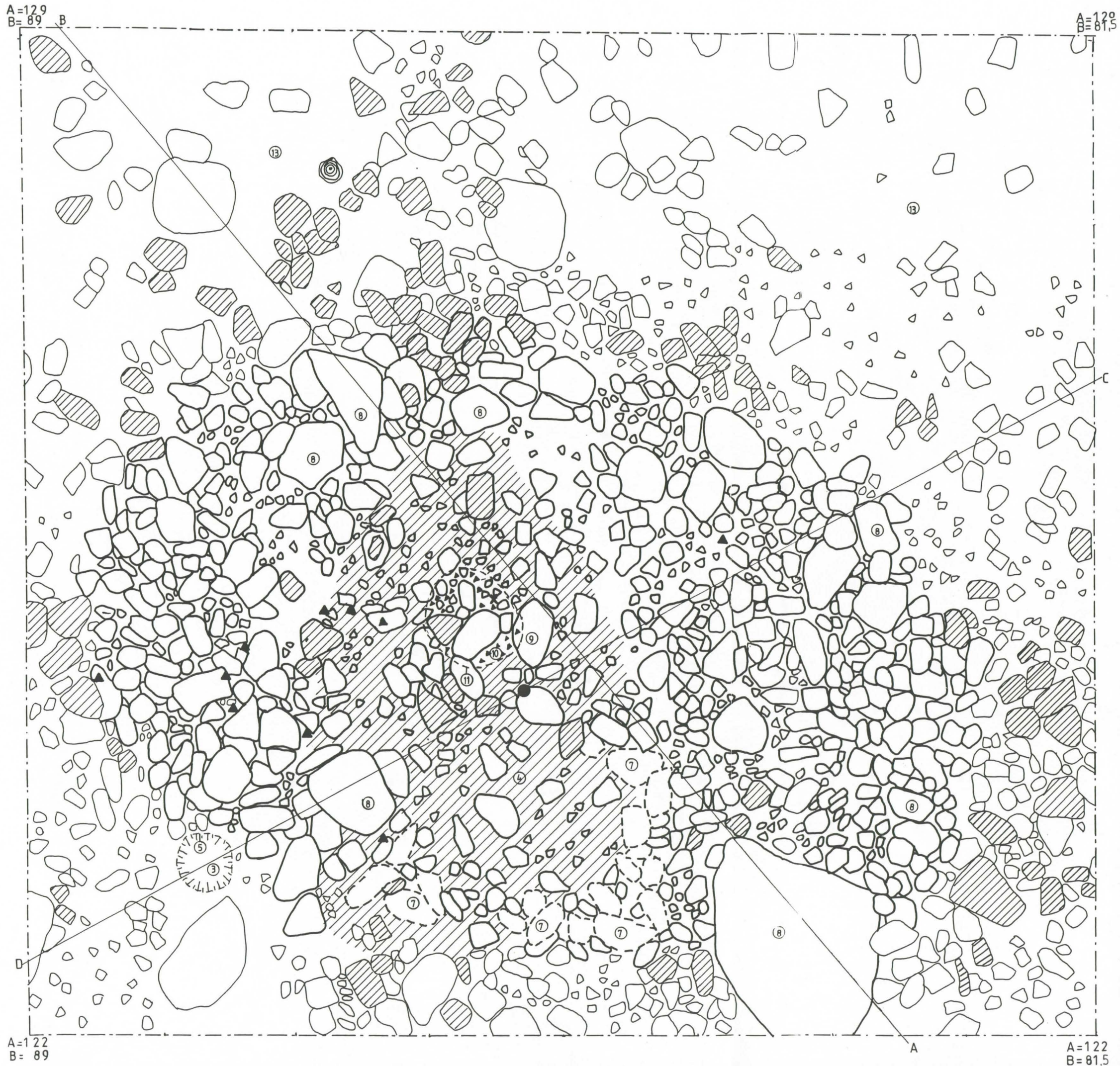

RAAHE Saloinen 1990-92	
Tervakangas Piehinki Kartta	
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Yleiskartta	Raahen museo
RT 20-31.8.1991	Mittakaava 1:500
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

RAAHE Salainen 1990	
Jervahangas Pienh. Kartta	
OULUN YLIOPISTO Historianlaitos	
Isokarilla	Raahen museo
RT	1990 Mittakaava 1:50
Puhelin: 0171041 / 01710221	

A-118+ B-96 94 92 90 88 86 84 82 80 78 76 74 72 70 68 66 64 62 60 58 56

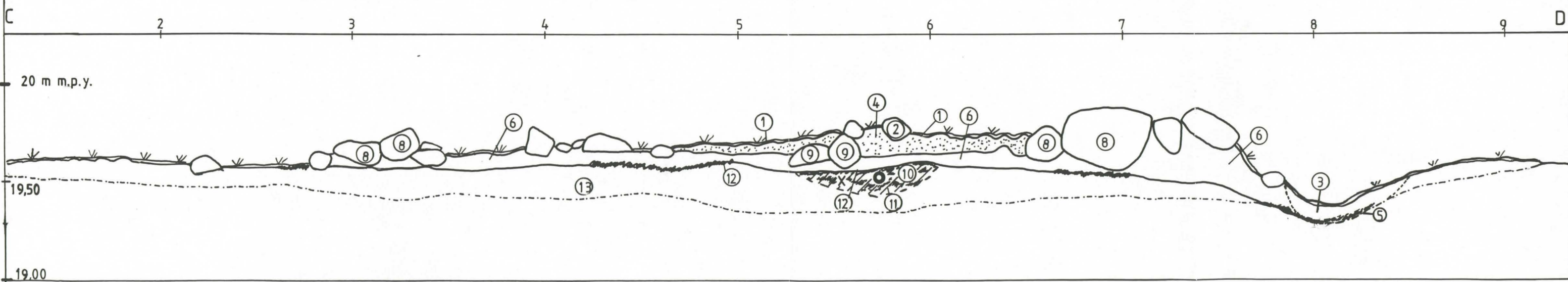
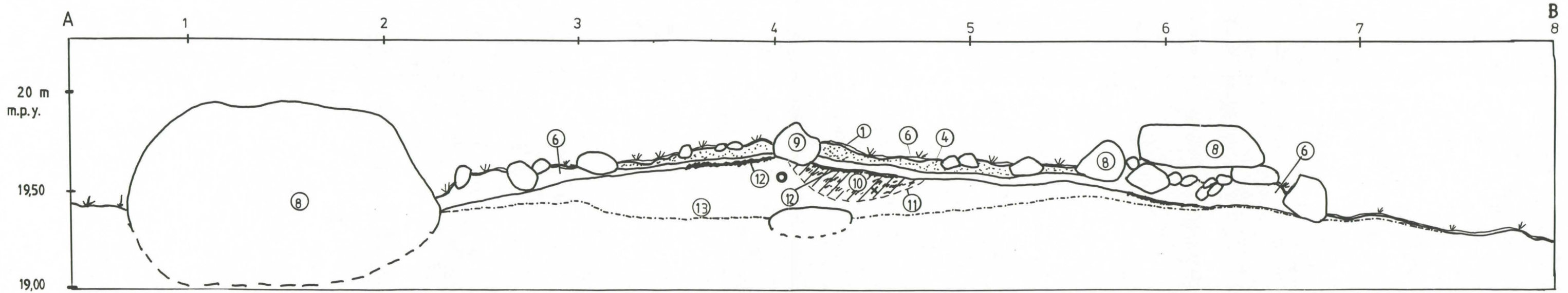

Stratigrafiset yksiköt:

- ① -Pintakasvillisuus
- ② -Modernit häiriöt
- ③ =Kuopan täyttökerros
- ④ -Sorainen täyttömaa
- ⑤ =Kuoppa
- ⑥ -Täyttökiveys
- ⑦ =Mahdollinen rakennekivi
- ⑧ =Kehäkivi
- ⑨ =Polttohautauksen päällä olleet isot kivet
- ⑩ -Hautaus
- ⑪ -Hautakuoppa
- ⑫ -Hiili ja luontaisen rakan taso
- ⑬ =Geologinen kerros
- x = Pinsetit
- = Sormus
- ▲ = Palanut luu
- ① = Kuopan raja = ⑤
- ② = Liikkunut kivi = ②
- ④ = Sorainen maa = ④

0 1 2m

RAAHE Saloinen 1992
Tervakangas Piehinki
OULUN YLIOPISTO Historian laitos
Rakenne- ja löytökartta Raahen museo
Röykkiö 4 19-25. 8. 92 Mittakaava
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö

Stratigrafiset yksiköt:

① Pintakasvillisuus	⑩ Hautaus
② Modernit häiriöt	⑪ Hautakuoppa
③ Kuopan täyttökerros	⑫ Hiili ja luontaisen rakan taso
④ Soramainen täyttömaa	⑬ Geologinen kerros
⑤ Kuoppa	X Pinsetit
⑥ Täyttökiveys	○ Pronssisormus
⑦ Mahdollinen rakennekivi	▬ Hiili ⑫
⑧ Kehäkivi	▨ Polttohautaus = ⑩
⑨ Polttohautauksen päällä olleet isot kivet	▧ Soramainen maa = ④
	--- Kaivettu taso

0 1m

Raahen Saloinen 1992
OULUN YLIOPISTO Historian laitos
Profiilikartta Raahen museo
Röykkiö 4 20.8.92 Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö

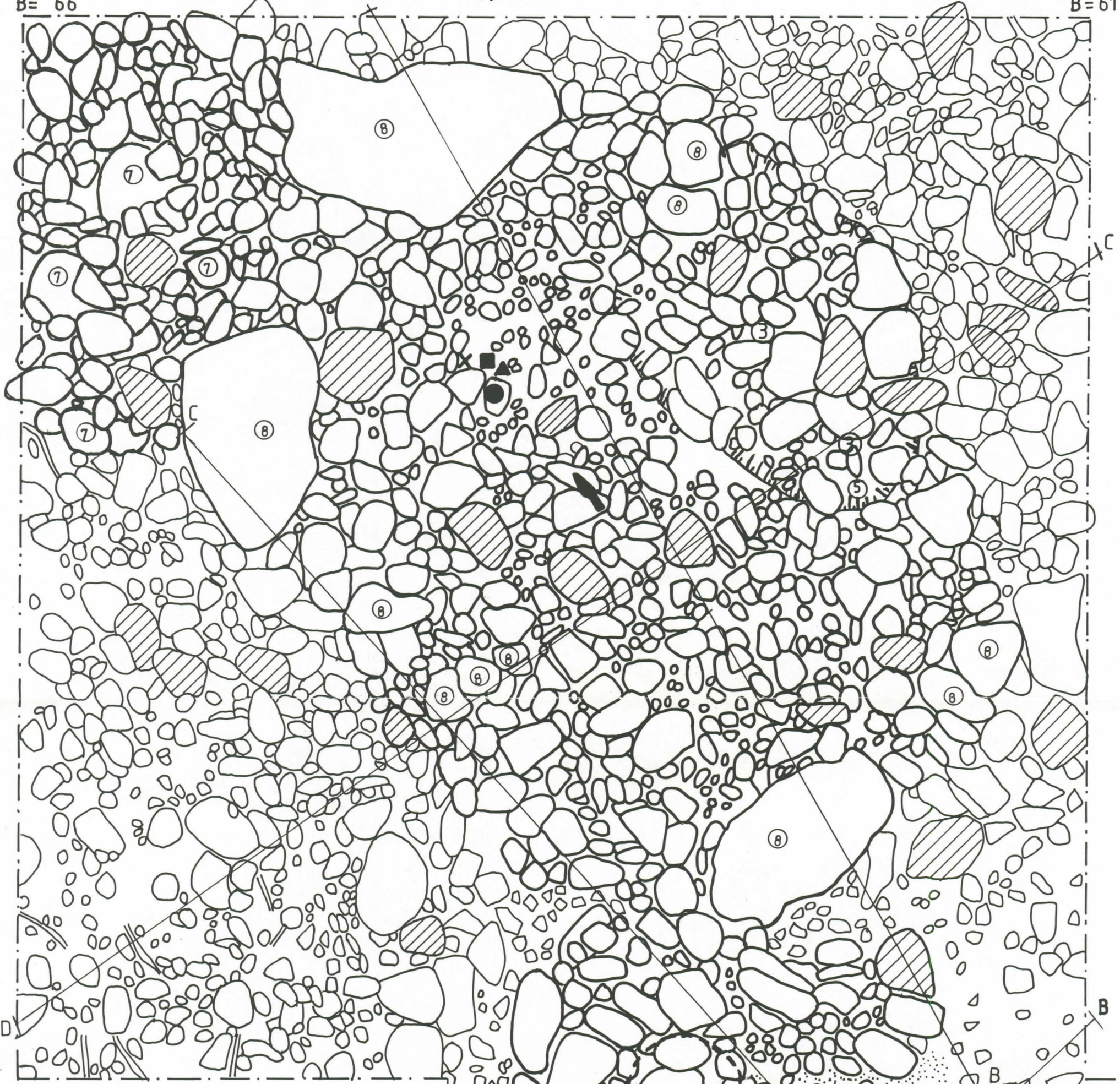
- ← Keihäänkärki
- Kirves ja rautaesineiden kappaleita
- ▲ Kirveen putken osa
- X Veitsen osia
- Sormus
- ⊕ Kuopan raja = ⑤
- ⊗ Liikkunut kivi = ②

- ② Modernit häiriöt
- ③ Vanhat häiriöt
- ⑤ Kuoppa
- ⑦ Mahdollinen rakennekivi röykkiömäisessä muodostelmassa
- ⑧ Kehäkivi

A= 127
B= 66

Röykkiö 5

A=127
B= 61

A=122
B=66

Röykkiö 6

- ② Modernit häiriöt
- ④ Karkean hiekan- ja kivensekainen täyttökr.
- ⊕ Polttohautakuopan raja
- ⊗ Liikkunut kivi = ②
- ⑤ Hautaus
- ⑦ Hautakuoppa

RAAHE Saloinen 1992
TERVAKANGAS Piehinki
Röykkiöt 5-6 Rakemekartta
Kenttäpiirros: R. Komulainen
Puhtaaksi piirtänyt: I. Ryyppö

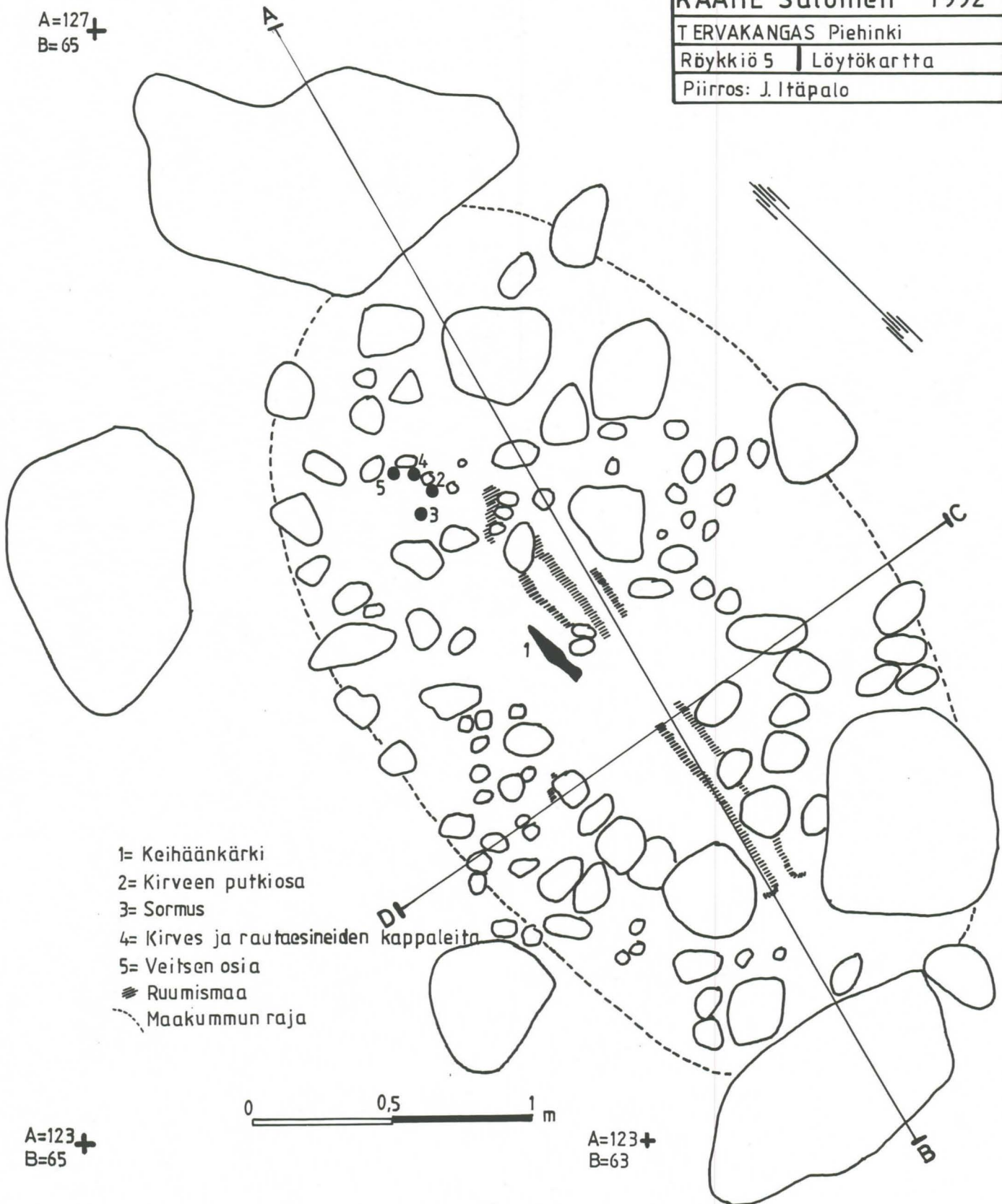
A=120
B= 64

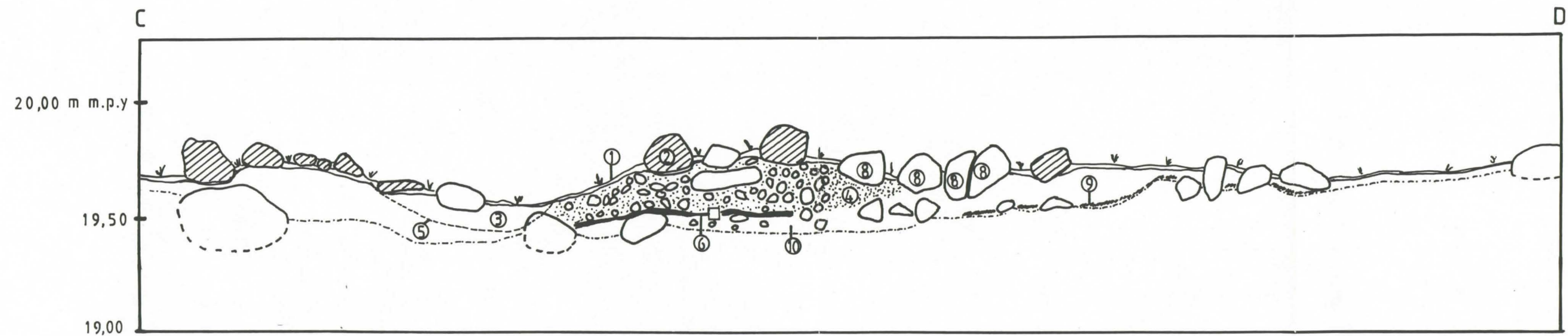
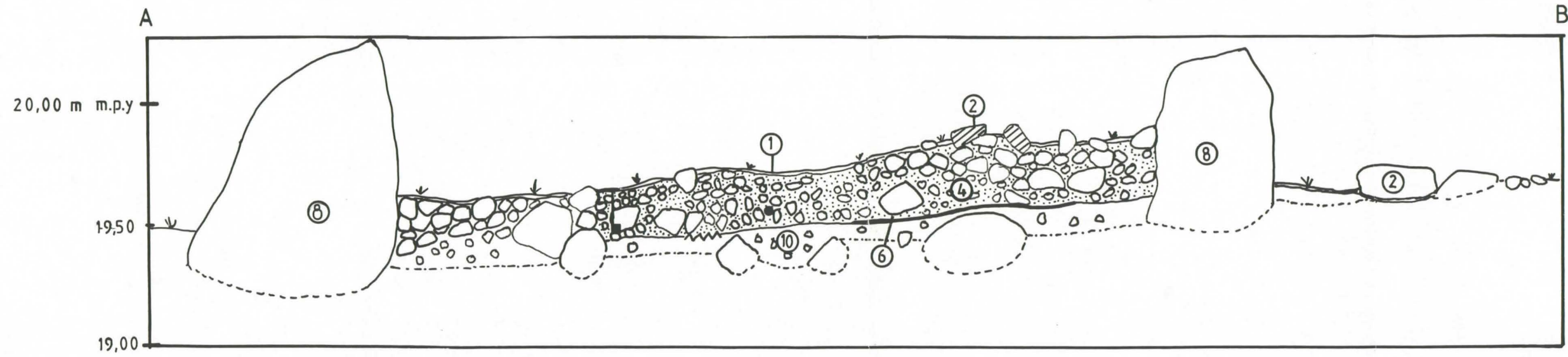

A=120
B=61

RAAHE Saloinen 1992	
T ERVAKANGAS Piehinki	
Röykkiö 5	Löytökartta
Piirros: J. Itäpalo	

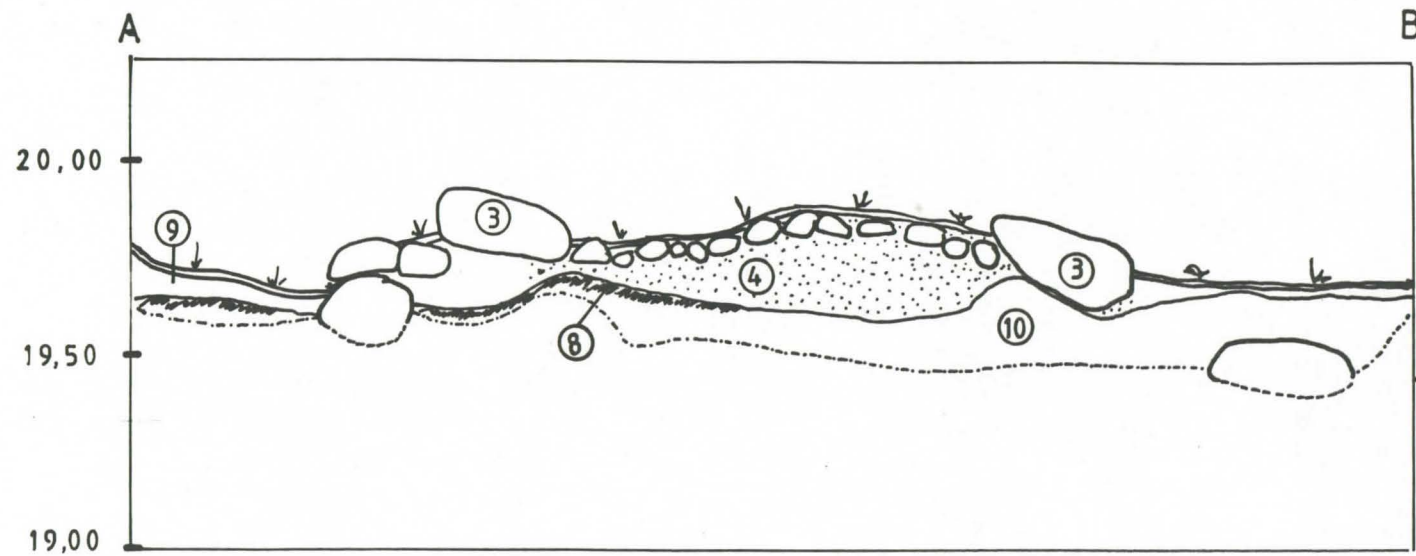
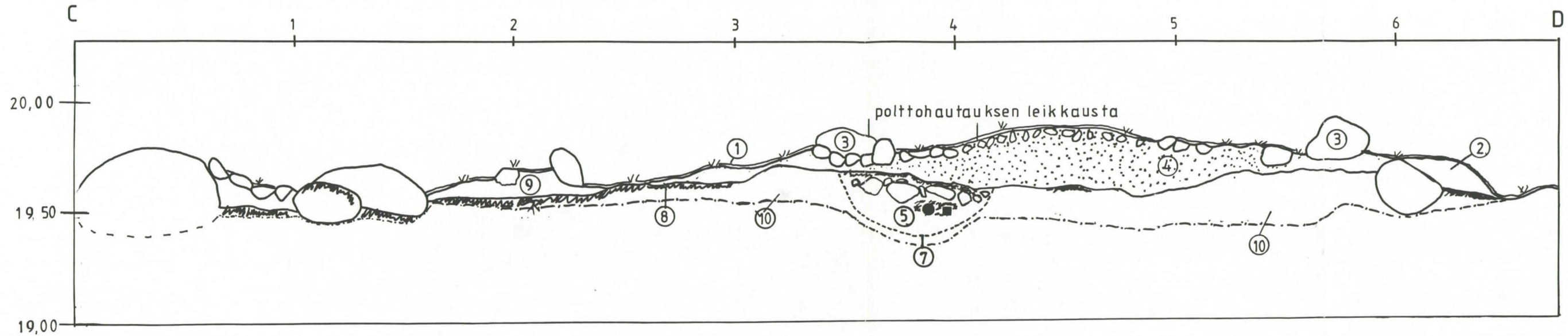
A=127+
B=65

① Pinta kasvillisuus	● Keihäänkärki
② Modernit häiriöt	■ Kirves
③ Vanhat häiriöt	— Hautaustaso = ⑥
④ Täyttömaa	~ Vainajan selkärangan kohta = ⑥
⑤ Kuoppa	□ Vainajan sääriluu = ⑥
⑥ Hautaustaso	— Hiili = ⑨
⑦ Mahdollinen rakennekivi	••• Punertavanruskea täyttöhiekka = ④
⑧ Kehäkivi	▨ Liikkunut kivi = ②
⑨ Lievästi likainen maa ja hiili	--- Kaivauksen raja
⑩ Geologinen kerros	

RAAHE SALOINEN 1992	
TERVAKANGAS Piehinki	
Röykkiö 5	Pro fiilipiirros
Piirros: J. Itäpalo	

Stratigrafiset yksköt:

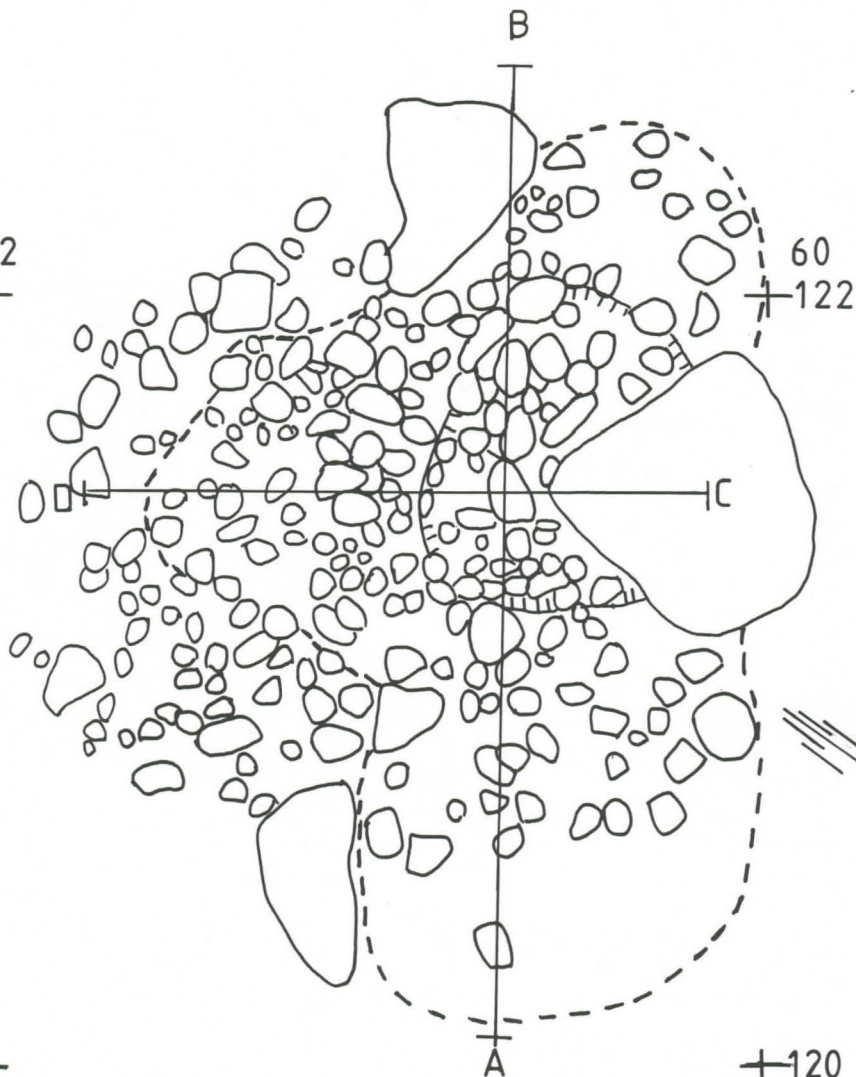
- ① Pintakasvillisuus
- ② Modernit häiriöt
- ③ Kehäkivi
- ④ Karkean hiekan- ja kivensekainen täyttökerros
- ⑤ Hautaus
- ⑦ Hautakuoppa
- ⑧ Hiili ja likainen maa, luontaisen rakan taso
- ⑨ Röykkiön ulkopuolinen maakerros, alapinnassa hiiltä

- ⑩ Geologinen kerros
- - - Polttohautakuoppa = ⑦
- Hiili = ⑧
- Punertavanruskea karkea hiekka = ④
- - - Kaivauksen raja
- Leukaluun kappaleita ja hampaita = ⑤
- Kalloluiden kappaleita = ⑤

0 1m

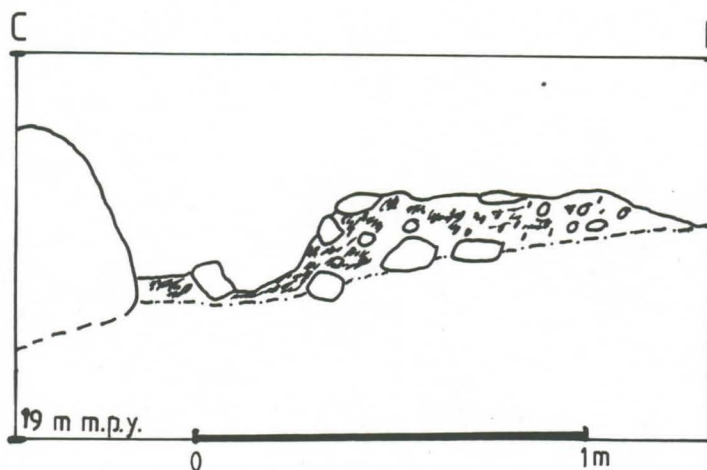
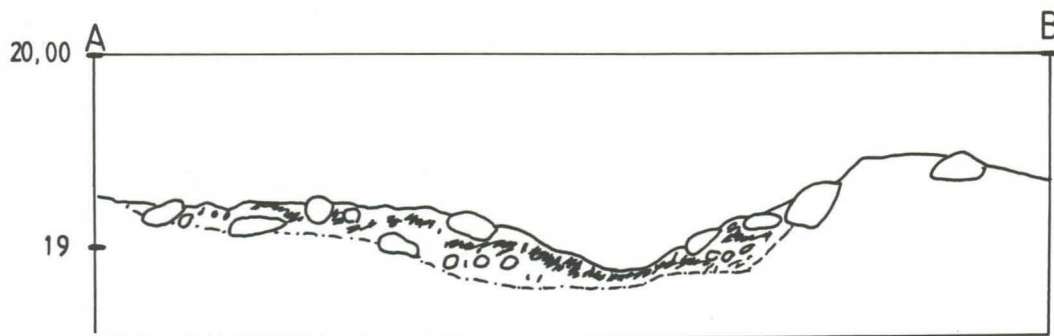
Raahesaloinen		1992
OULUN YLIOPISTO Historian laitos		
Profiilikartta	Raahen museo	
Röykkiö 6	31.8.92	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: Ulla Siurua		
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö		

B = 62
A = 122

A = 120
B = 62

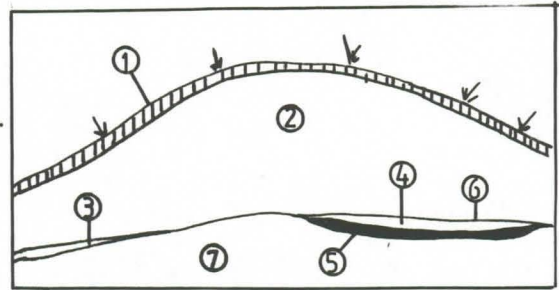
120
60

- kuopan raja
- hiililevinnän raja
- hiili
- kaivettu taso

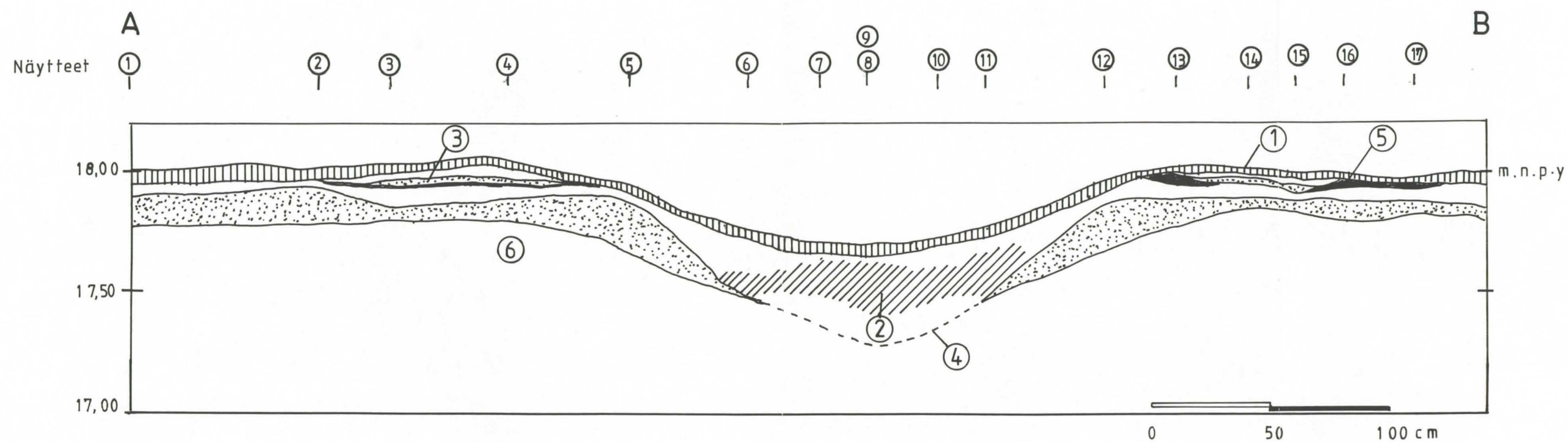
Raahesaloinen 1992	
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Taso-Profiilikartta	Raahen museo
Hiilikuoppa	31,8.92
Mittakaava	1:20
Kenttäpiirros: Jaana Itäpalo	
Puh taaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

- ① Turvekerros
- ② Moderni hiekkapalle
- ③ Tummanruskea eloperäinen krs.
- ④ Ohuehko huuhtoutuneen hiekan krs.
- ⑤ Hiilensekainen raita
- ⑥ Leikkauspinta
- ⑦ Perusmaa

- ① = hiilensekainen maa
- ② = soransekainen rikastunut hiekka
- ③ = punertava, lievästi savensekainen maa
- ④ = vaaleampi huuhtoutunut / rikastunut hiekka - vähän hiiltä
- = rautakuonan kappale
- = hiekkakuopan reuna

Raahel Saloinen 1992		
OULUN YLIOPISTO Historian laitos		
Tasokartta	Raahen museo	
Koeruutu 11	25.8.92	Mittakaava 1:20
Kenttäpiirros: J. Ikäheimo		T. Laitinen
Puhtaksi piirtänyt: Irene Ryyppö		

- O/A Karike ja humus
 E Huhutuumiskerros
 B Rikastumiskerros
 Hiili
 Fossiilinen O/A hiiltynyt

- 1 Turve
 2 Kuopan täyttökerros
 3 Palle
 4 Kuoppa
 5 Fossiilinen karike- ja humuskerros
 6 Perusmaa

Raahel Saloinen 1992	
Tervakangas Kuoppa 1	
OULUN YLIOPISTO Historian laitos	
Leikkaus maannäytteiden perusteella	
Kenttäpiirros: Jari Okkonen	1: 20
Puhtaaksi piirtänyt: Irene Ryyppö	

1. Röykkiö 4 pintakasvillisuuden poiston jälkeen.

2. Röykkiö 5 ennen hautakummun purkamista. Ylhäällä oikealla röykkiö 6, jonka keskikohdalta poistettu täyttöhiekkaa.

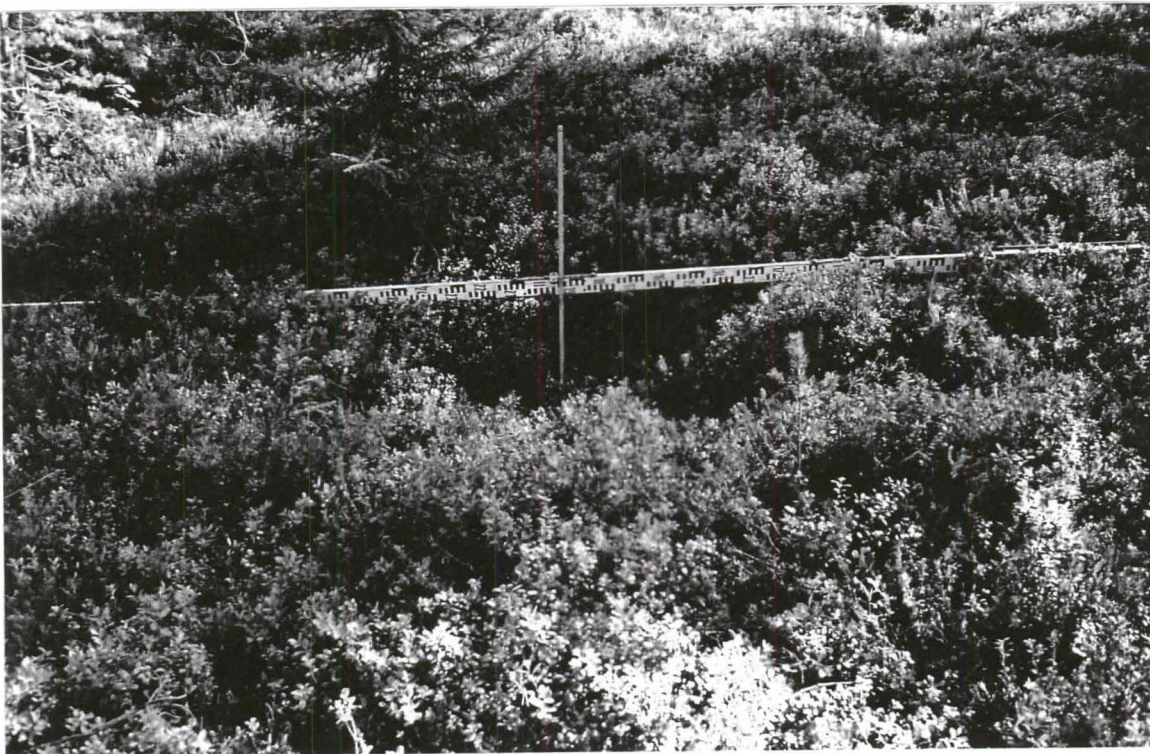
3. Röykkiö 6, polttohautakuopan päällä ollut katekiveys.

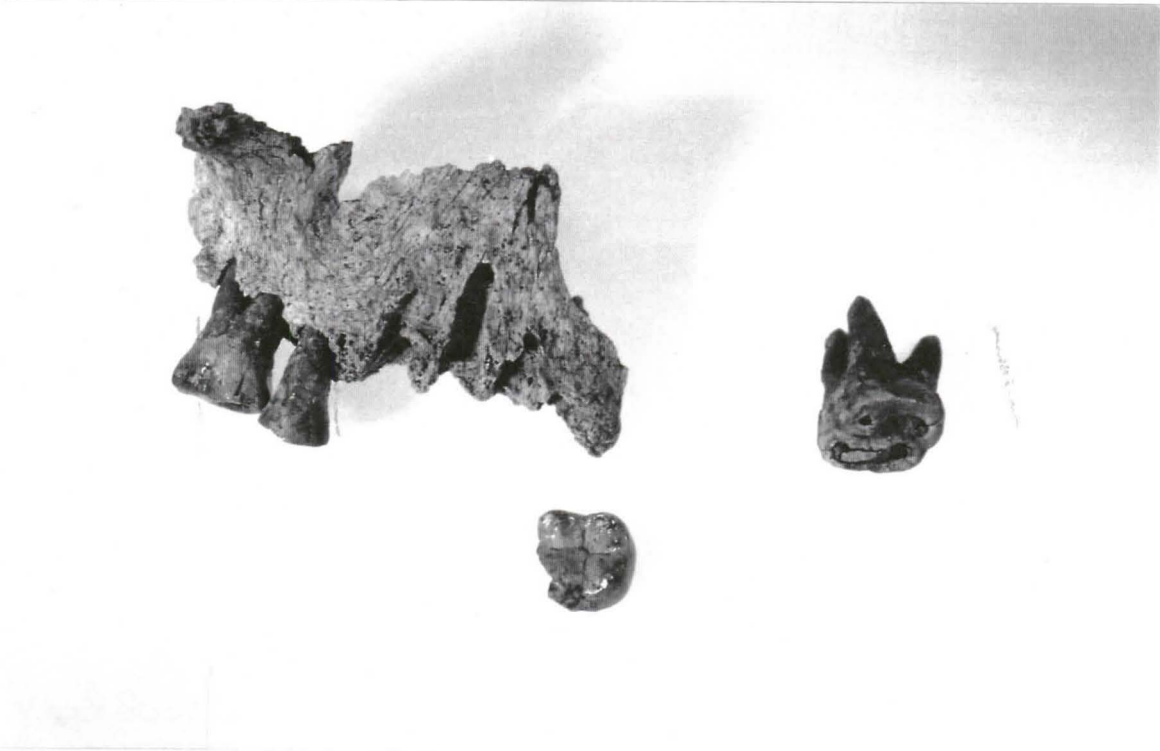
4. Röykkiö 6, hiilikuoppa.

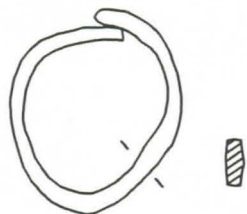
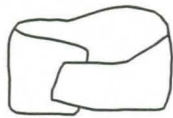
5. Koe 11, turpeen ja pintamaan poiston jälkeen.

6. Kuoppa 1.

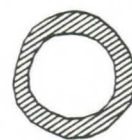
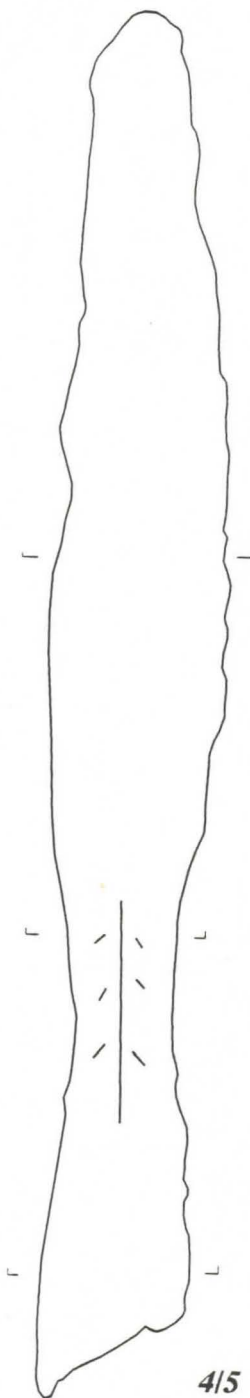
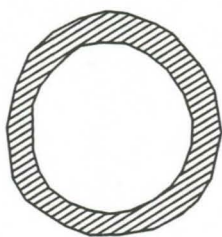
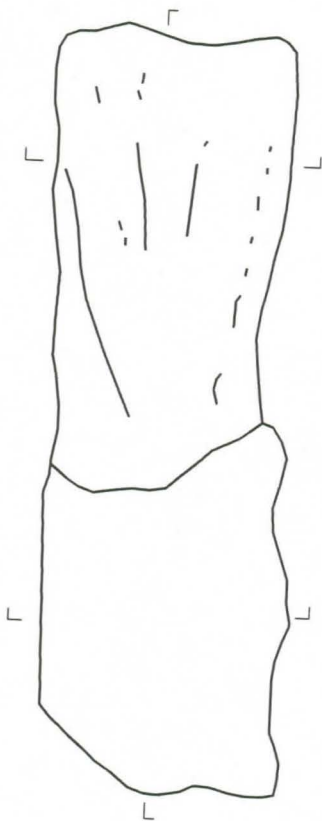
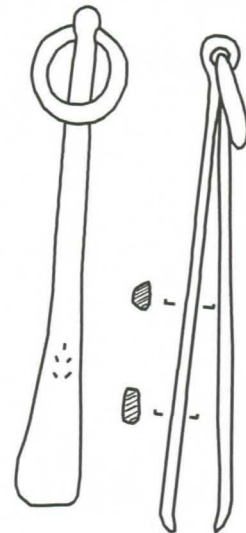

7. Røykkiö 6:n polttohautauksesta löytyneet yläleukaluun kappale ja poskihampaat. Alhaalla vuoden 1990 tutkimuksissa røykkiö 1:stä löytynyt hammas.

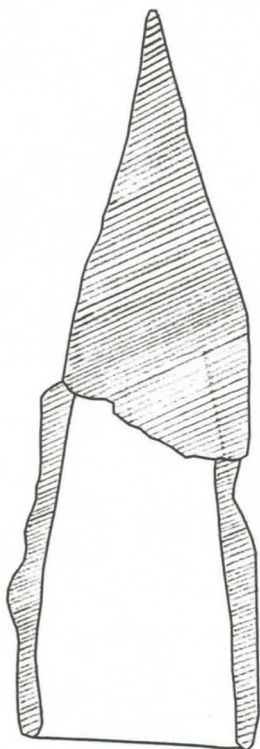
Pronssisormus
KM 27203:5

Pinsetit, pronssia
KM 27203:4

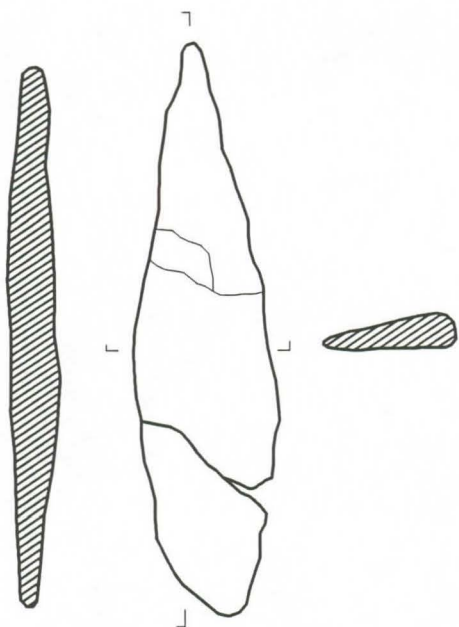

4/5

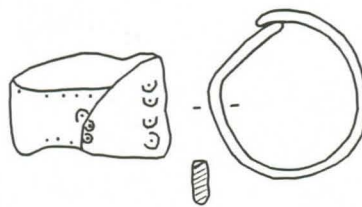
Rautainen poikkiteräinen
putkikirves
KM 27203:2

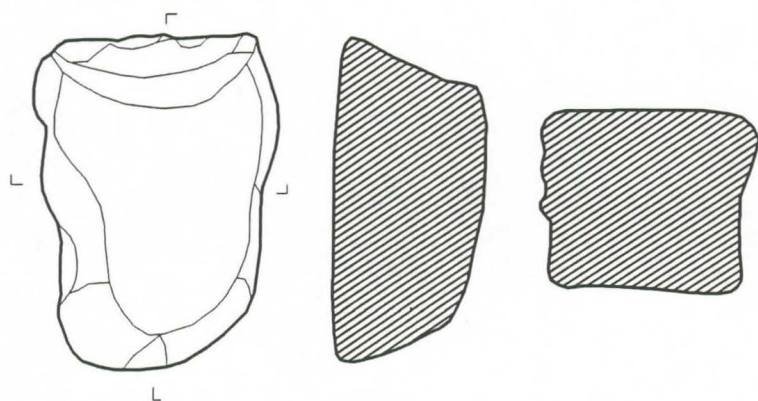
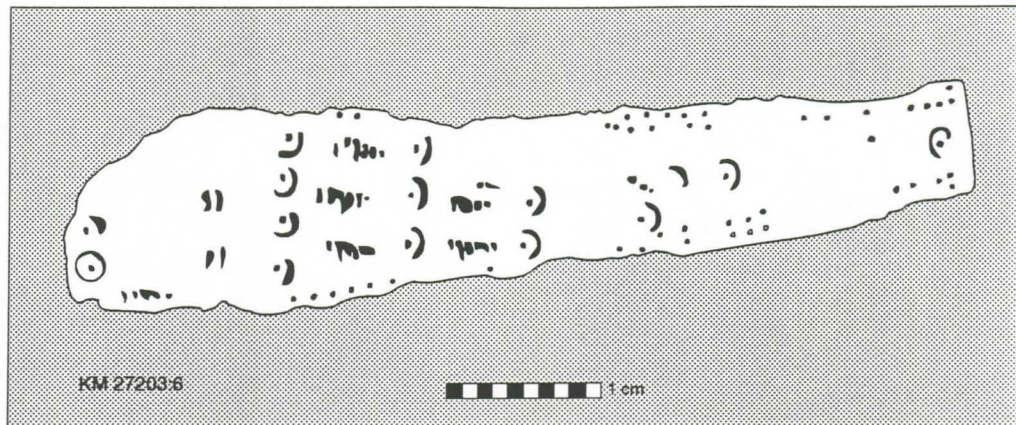
Rautainen putkikeihäänkärki
KM 27203:1

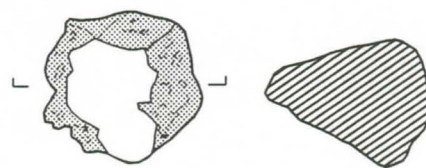
Veitsi, rautaa
KM 27203:3

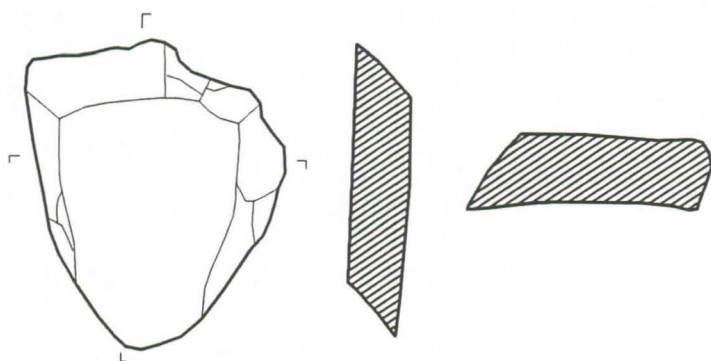
Pronssisormus
KM 27203:6

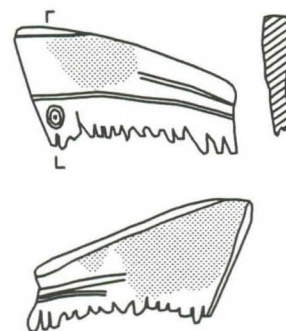
Kourukärjellinen kvartsiesine
KM 27203:11

Rautakuonan kappale
KM 27203:10

Kvartsiittiesine
KM 27203:12

Luukamman kappale
KM 27104:12:1